

Sport i glazba u društvenom životu Čakovca između dva svjetska rata

Kozjak, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:249790>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet u Zagrebu
Odsjek za povijest

DIPLOMSKI RAD

„Sport i glazba u društvenom životu Čakovca između dva svjetska rata“/ „Sport and Music in the city of Čakovec during the Interwar Period“

Zagreb, 27. studenog 2024.

Studentica: Marta Kozjak

Mentor: dr. sc. Goran Hutinec

SADRŽAJ

1. Uvod.....	4
2. Metodološki postupci.....	5
3. Obilježja društvenog i kulturnog života u Jugoslaviji u međuratnom razdoblju	5
4. Obilježja sporta u međuratnom razdoblju u Hrvatskoj	7
5. Međimurje i Čakovec u međuratnom razdoblju	10
6. Gospodarski razvoj Međimurja u međuratnom razdoblju	13
7. Društveni život Čakovca u međuratnom razdoblju.....	14
8. Utjecaj čakovečkih Židova na razvoj društvenog, sportskog i glazbenog života u međuratnom razdoblju.....	19
9. Obitelj Legenstein	20
10. Sport u međuratnom razdoblju u Čakovcu	25
10.1. Početci ozbiljnog sportskog djelovanja u Čakovcu	25
10.2. „Čakovečki športski klub“	26
10.3. Nogomet	31
10.4. Stolni tenis	34
10.5. Tenis	36
10.6. Laka atletika	38
10.7. Hazena	38
10.8. Sokol.....	39
10.9. Orlovski pokret.....	40
11. Glazba u međuratnom razdoblju u Čakovcu	41
11.1. Kazališni i glazbeno-scenski amaterizam u međuratnom razdoblju u Čakovcu	48
12. Zaključak.....	59
13. Bibliografija	61

1. UVOD

Kada bismo usporedili današnja velika sportska natjecanja poput Olimpijskih igara ili svjetskih prvenstava lako bismo uvidjeli da sport i glazba jednostavno idu ruku pod ruku. Gdje ima sporta, ima i glazbe. Sva velika natjecanja započinju s raskošnim otvorenjima gdje nastupaju danas poznate svjetske glazbene zvijezde. Uz to, naravno, možemo vidjeti i svakakve umjetničke performanse koji nadopunjuju samu glazbu. Slična povezanost sporta i glazbe specifična je bila i u povijesti, naravno na nešto drugačiji način nego je to danas.

Vinko Lisjak, poznati čakovečki kulturni djelatnik, glumac i publicist¹, u svom je djelu „Izvorišta i tokovi: stoljeće društvenog, kulturnog i zabavnog života Čakovca“ izrekao jednu jako zanimljivu stvar. Spomenuo je da je specifično obilježje društvenog života Čakovca u međuratnom razdoblju ispreplitanje glazbe i sporta, odnosno da oni u tim godinama idu „ruku pod ruku“. To dokazuje postojanje amaterskih kazališnih skupina koje su djelovale kao dio najpoznatijih čakovečkih sportskih klubova u razdoblju između dva svjetska rata.² Ovaj diplomski rad na sličan će način ujediniti spoznaju da neminovno sport i glazba imaju zajedničko, povezano djelovanje čime njihovo međusobno nadopunjavanje i isprepletanje obogaćuju društveni život na prostoru Čakovca u međuratnom razdoblju. U prvim stranicama diplomskog rada obuhvatit će se društveni, sportski i glazbeni život Hrvata u novoosnovanoj Državi Slovenaca, Hrvata i Srba, Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca te Kraljevini Jugoslaviji. Nadalje, diplomski rad obuhvaća političko, gospodarsko i društveno stanje Čakovca u razdoblju između dva svjetska rata kako bi se pobliže objasnili uvjeti za razvoj bogatog sportskog i glazbenog života. Naime, razdoblje između dva svjetska rata u Međimurju je bilo razdoblje bogatog razvoja društvenog života s naglaskom na sportski i glazbeni život. To je vrijeme kada nastaju prvi sportski klubovi, kada su održane prve poznate kazališne predstave i glazbeni koncerti, stoga je i fokus diplomskog rada stavljen na ulogu sporta i glazbe u društvenom životu grada te u konačnici i na njihovo ispreplitanje kroz amatersko-kazališni rad sportskih klubova i društava. Ukratko će biti predstavljeni najvažniji sportski klubovi, njihova djelatnost i važnost, no fokus rada bit će na amaterskim skupinama sportskih klubova koje su se bavile glazbenom i kazališnom djelatnošću. Dakle, istraživat će se taj svojevrsni fenomen društvenog života Čakovca u međuratnom razdoblju najviše na primjeru „Čakovečkog športskog kluba“ kao perjanice društvenog života Međimurja u tom razdoblju. Ujedno je to i glavno istraživačko

¹ Hrvatski biografski leksikon s.v. Vinko Lisjak, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/lisjak-vinko> (pristup: 25.10.2024.)

² Vinko Lisjak, *Izvorišta i tokovi: stoljeće društvenog, kulturnog i zabavnog života Čakovca* (Čakovec: „Dvije lije“, 1997.), 23.

pitanje, dakle prikazati kako je međusobno ispreplitanje sporta i glazbe utjecalo na društveni život grada Čakovca u međuratnom razdoblju. Nadalje, kada se govori o sportu postavlja se pitanje kako je sport utjecao na društveni život Čakovca, odnosno kako je utjecao na društvo, formirao ga, mijenjao i kakvu je ulogu imao u političkom i ekonomskom statusu grada Čakovca. Ista stvar istraživati će se i kod glazbe. Čakovec je u to vrijeme bio mjesto raznih kulturnih događanja, glazbenih koncerata i kazališnih predstava, stoga će se u ovom radu istraživati kako je to utjecalo na društvo i kako ga je također formiralo i obilježilo. Sve u svemu, ciljevi rada su prikazati glazbeni i sportski dio društvenog života grada Čakovca u međuratnom razdoblju te prikazati kako su oni utjecali na čakovečko društvo i razvoj grada Čakovca u tom razdoblju. Neki od problema kojima će se rad baviti su ispreplitanje sporta i glazbe kroz amaterske kazališne sekcije čakovečkih sportskih klubova, doprinosom „Čakovečkog športskog kluba“ uz čije djelovanje je usko vezano i djelovanje obitelji Legenstein, razvoju društvenog života Čakovca, ulogom židovske zajednice u razvoju sporta i glazbe itd.

Glavne dosadašnje spoznaje temelje se na knjizi Vinka Lisjaka „Izvorišta i tokovi“, koji je ujedno jedan od prvih istraživača koji je prepoznao ispreplitanje glazbe i sporta u međuratnom razdoblju u Čakovcu. Posebno se bavio fenomenom kazališnog amaterizma i njihovim utjecajem na društvene procese u Čakovcu u međuratnom razdoblju. Nadalje, Mirko Leich Cici je u svojoj knjizi „Povijest sporta Međimurja 1886.-1936.“³ napravio svojevrsnu sintezu međimurskog sporta. Bavio se sportskim klubovima i najvažnijim sportskim događajima u tom razdoblju u Čakovcu. Nadalje, navodi i informacije koje govore o funkcioniranju sportskih klubova i izgradnji sportske infrastrukture što su također ključne spoznaje o utjecaju sporta na razvoj grada i društva. Slične fenomene istraživao je i Vladimir Kalšan, koji se općenito bavio međimurskom povijesti, stoga se u nekim istraživanjima fokusirao i na sport i na glazbu u međuratnom razdoblju najviše analizirajući izvore dostupne u Muzeju Međimurja Čakovec. U ostaloj literaturi tema je obrađena šturo, samo s osnovnim podacima o sportu ili glazbi, bez naznaka o njihovom povezivanju. Naznake da će se istraživanje te teme poboljšati su nedavne donacije građe u Muzeju Međimurja Čakovec koje obuhvaćaju djelatnost amaterske skupine „Čakovečkog sportskog kluba“ i ostalih kazališnih amaterskih skupina koje su djelovale u Čakovcu što potvrđuje tezu da su sport i glazba u razdoblju između dva svjetska rata bila usko povezana. U to ubrajamo „Ostavštinu Josipa Muncija“. Također, u Muzej Međimurja nedavno je donirana građa o obitelji Legensteina, obitelji koja je bila jedna od predvodnika sportskog i glazbenog života u Čakovcu u

³ Mirko Leich-Cici, „Povijest sporta Međimurja 1886.-1936.“ (Čakovec: Zrinski, 1979.)

međuratnom razdoblju te je upravo na tu temu nedavno održana i izložba. Katalog izložbe „Odgajani za uspjeh - Obitelj Legenstein“, autorice Ane Šestak⁴, više kustosice Muzeja Međimurja Čakovec također iznosi najnovije spoznaje radu kazališno-amaterskih skupina i sportskih sekcija te glazbenih noviteta u međuratnom razdoblju. Očekivani rezultat rada je doprinijeti spoznajama o društvenom životu grada Čakovca, odnosno o sportu i glazbi u međuratnom razdoblju temeljeno na novim izvorima iz Muzeja Međimurja Čakovec i prikazati da je postojala isprepletenost sporta i glazbe u međuratnom razdoblju u Čakovcu i time potvrditi tezu ovog diplomskog rada.

2. METODOLOŠKI POSTUPCI

Rad se temelji primarno na obrađivanju muzejskih fondova Muzeja Međimurja Čakovec i novinskih članaka. Koristit će se muzejski fondovi „Zbirka arhivske i memoarske građe“⁵ i „Zbirka sport u Međimurju“⁶ te novo donirana građa⁷. Oni sadrže fotografije i izvještaje kazališnih predstava, sportskih i društvenih događaja, detaljne popise kazališnih amaterskih predstava, plakate itd. Nadalje, slične informacije istraživat će se i analiziranjem novinskih članaka i vijesti o događajima iz društvenog života grada Čakovca s naglaskom na „Varaždinske novosti“⁸ i „Glas Međimurja i Zagorja“⁹ te ostale navedene literature. Analiziranjem navedenih izvora analizirat će se aktivnost sportskih klubova i društva u glazbi, kazališno-amaterskom radu i u sportu.

3. OBILJEŽJA DRUŠTVENOG I KULTURNOG ŽIVOTA U JUGOSLAVIJI U MEĐURATNOM RAZDOBLJU

U kulturnom životu međuratnog razdoblja preslikavala se politička situacija koja je bila prisutna u Jugoslaviji. Naime, vlast iz Beograda provodi od početka 20-ih godina 20. stoljeća procese unitarizacije i centralizacije koju su iz svakodnevnog života precrtali i na kulturu. Dolazi do favoriziranja pojedinaca koji su bili odgovarajući jugoslavenskom režimu, nametala se ćirilica itd. Vlast je imala kontrolu i nad samim kazalištima te repertoaru, a to je posebno došlo do izražaja tijekom razdoblja diktature. Najpoznatija kazališna ustanova u Hrvatskoj, Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu već je 1919. godine stavljeno pod upravu beogradskog

⁴ Ana Šestak, „Odgajani za uspjeh - obitelj Legenstein : izložba povodom 100. obljetnice rođenja Lili Čaki Legenstein“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024).

⁵ MMČ, „Zbirka arhivske i memoarske građe“

⁶ MMČ, „Zbirka sport u Međimurju“

⁷ MMČ, „Ostavština Josip Munci“

⁸ Varaždinske novosti, 1929.-1941.

⁹ Glas Međimurja i Zagorja, 1922.-1924.

Ministarstva prosvjete. Time se i u Hrvatskoj javljaju česte izmjene vlasti, razne financijske afere, cenzure i zabrane. Ukinuto je i splitsko kazalište koje je pripojeno 1928. godine sarajevskom kazalištu. Slične probleme su imali i osječko kazalište i varaždinski teatar. Nešto bolja situacija je bila tek u vrijeme Banovine Hrvatske.¹⁰ U Pragu se 1926. godine održao Prvi internacionalni kongres kazališnih dobrovoljačkih organizacija. Naime, središnja matica kazališnih dobrovoljaca u Pragu je još 1923. godine organizirala inicijativu kojom bi se praška amaterska kazališta povezala s ostalim amaterskim kazališta diljem Europe i na taj način dala poticaj amaterskom kazališnom radu koji do tada bilježi svoje najbolje godine. Na kongresu je donesen i statut kojim su zaključili da je cilj organizacije amaterskih kazališta širenje interesa i ljubavi prema kazalištu. I u Hrvatskoj je 1926. godine osnovana Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca. Članovi te organizacije bili su svi redom ugledni ljudi poput Aleksandra Freudena, graditelja Hrvatskog narodnog kazališta, ili skladatelja Srećka Albinija čime možemo zaključiti da je kazališni amaterizam od samih početaka prepoznat kao važna društvena i umjetnička djelatnost.¹¹

Bez obzira na to, u tom razdoblju su djelovali mnogi poznati i sposobni pojedinci poput Miroslava Krleže, ponajprije poznatog po svom književnom djelovanju, no njegov rad na kazališnoj sceni nipošto nije zaostajao za književnim. U tom razdoblju djelovala su i ostala važna imena poput Antuna Branka Šimića, Augusta Cesarca, Dragutina Tadijanovića, Tina Ujevića, Dobriše Cesarića, Mate Lovraka itd. Dakako, u društvenom i kulturnom životu veliki utjecaj je imala i Matica hrvatska. To je bilo i razdoblje razvoja novinarstva, stripa, radija, filma, kiparstva, likovne umjetnosti itd. Potrebno se osvrnuti i na razvoj kazališta u međuratnom razdoblju jer je to vrijeme kada je na čelu Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu bio intendant Julije Benešić. U njegovom mandatu afirmirali su se mnogi poznati kazališni djelatnici poput dramatičara Miroslava Krleže, Branko Gavella postaje direktorom Drame, a skladatelj Petar Konjević direktorom Operete, kao scenograf djeluje Ljubo Babić, a nastupali su Tito Strozzi, Mila Popović itd. Izvodili su se i dan danas poznati kazališni komadi poput ciklusa „Glembajevi“, Shakespearove drame, drame posvećene hrvatskoj baštini itd. U tom periodu i dalje se izvode opere, od kojih nastaje i jedna od poznatijih opera do dan danas „Ero s onoga svijeta“ autora Jakova Gotovca. Veliku popularnost stječe i opereta. Jedan od istaknutijih autora opereta je Ivo Tijardović čije su najpoznatije operete „Mala Floramye“ iz 1926. godine i „Splitski akvarel“ iz 1928. godine. Što se tiče glazbe, važno je istaknuti i Vlaha Paljetka kao

¹⁰ Ivica Šute, *Hrvatska povijest od 1918.-1941.*, sv. 1 (Zagreb: Leykam international, 2019.), 196-204.

¹¹ Lisjak 1997, 27.

autora i izvođača brojnih šansona i popijevka. Nadalje, u međuratnom razdoblju među hrvatskim glazbenicima sve više prevladavaju nacionalni motivi. Valja istaknuti Josipa Štolcera Slavenskog, s obzirom da je njegovo djelovanje usko povezano s glazbom Čakovca, nadalje isticali su se i Jakov Gotovac i Krsto Odak te mnogi drugi. Javljaju se i prve profesionalne institucije i ansambli poput Zagrebačke filharmonije, Zagrebačkog kvarteta, Hrvatski glazbeni zavod kasnije Muzička akademija itd.¹² Krajem 19. stoljeća nastaje novi medij, film. Braća Lumière 1895. godine izumili su prvi kinematograf i snimaju prve filmove. Nova moda ubrzo dolazi u Zagreb; 1896. godine kada je u dvorani „Kola“ održana prva kino projekcija filmova braće Lumière.¹³

4. OBILJEŽJA SPORTA U MEĐURATNOM RAZDOBLJU U HRVATSKOJ

Sport i u novoj državi ostaje bitno obilježje društvenog života u Hrvatskoj. Zagreb i Hrvatska postaju sportsko središte i u novoj državi, a nositelj sportske djelatnosti postaje Hrvatski akademski športski klub tzv. HAŠK koji je osnovan još 1903. godine. Dolazi i do nekih napredaka u sportu, poput sve većeg uključivanja žena u sport. Sportska djelatnost se širi, ljudi se počinju sve više rekreativno, ali i profesionalno baviti sportom. Postaju popularniji i neki drugi oblici rekreacije poput planinarenja koje se do tada ne spominje. Ljudi se okreću rekreaciji, boravku u prirodi i na taj način očuvanju zdravlja.¹⁴

U Hrvatskoj se organizirano planinarenje javlja tek u 19. stoljeću, iako je prije bilo izoliranih slučajeva planinarenja. To su bili npr. pjesnik Petar Zoranić čije se i najpoznatije djelo zove „Planine“ ili Dragojila Jarnević koja se 1843. godine popela do vrha Samoborskog gorja. No, tek 1874. godine osniva se Hrvatsko planinarsko društvo. U međuratnom razdoblju javlja se alpinizam, grana planinarenja koja se temeljila na osvajanju teških i nepristupačnih vrhova, stoga primat u planinarenju u to vrijeme preuzima Hrvatski turistički klub „Sljeme“ čiji članovi su 1930. godine osvojili Mt. Blanc, a 1931. godine Matterhorn u Švicarskoj.¹⁵ Sport i dalje ostaje vezan uz djelovanje građanske elite. U međuratnom razdoblju pojavljuju se i u Hrvatskoj golf, kasačke utrke i tenis koji su se smatrali u to vrijeme elitnim sportovima. Već 1919. godine osnovan je u Jugoslavenski nogometni savez koji je imao sjedište u Zagrebu, što potvrđuje Zagreb i Hrvatsku kao nositelje sportske djelatnosti u novoj državi. Važno je bilo djelovanje i Hrvatskog športskog saveza. Slično kao i u kulturi, i u sportu su nove vlasti

¹² Šute 2019, 196-204.

¹³ Lisjak 1997, 206.

¹⁴ Isto, 206.

¹⁵ Damir Škarpa, „Povijest zagrebačkog sporta“ (Zagreb: Alfa, 2023.), 20-23.

nametale proces centralizacije i kontrole. Mnoga društva s nacionalnim nazivima poput „Hrvatskog sokola“ bila su raspuštena. Sjedište Jugoslavenskog nogometnog saveza prebačeno je u Beograd, kao i sva ostala središta sportskih saveza. Slično kao i u kulturi nešto bolja situacija bila je tek u vrijeme Banovine Hrvatske.¹⁶

Što se tiče sporta, slično kao i danas najpopularniji sport je bio nogomet. U početku je bio sport kojim se bavilo za zabavu i razonodu, a tijekom početka 20. stoljeća postaje organizirani oblik sportske djelatnosti i postaje najmasovniji sport tada.¹⁷ „Prvi hrvatski građanski športski klub“ kasnije poznatiji pod nazivom „Građanski“ utemeljen je još 1911. godine, a u međuratnom razdoblju postaje perjanica hrvatskog nogometa.¹⁸ Važno je spomenuti da je u vrijeme između dva svjetska rata, vrijeme razvoja ženskih prava pa s time i anticipacije žena u sportu, pogotovo nogometu. Nogometom su se žene počele baviti 30-ih godina 20. stoljeća. Prvi nogometni ženski klub osnovan je 1937. godine pod nazivom NK „Bata“ Borovo kod Vukovara.¹⁹ Nogomet je u međuratnom razdoblju u Jugoslaviji tek dolazio na velika vrata na te prostore. To je vrijeme njegove anticipacije i povećanja aktivnosti. Isto tako, služio je i kao političko polje u kojem su narodi novoosnovane države težili izgradnji svoje vlastite države. Najviše sukoba očekivano je bilo između Srba i Hrvata. Čak su se upotrebljavali i različiti nazivi. Na zapadu države, dakle u Hrvatskoj i Sloveniji, nazivao se nogomet, dok je na istoku, dakle u Srbiji, bio uvriježen naziv fudbal.²⁰ Najveći sukobi između naroda u Jugoslaviji desili su se nakon 1929. godine, odnosno nakon uvođenja diktature čime su centralističke vlasti nastojale urediti situaciju u državi nakon atentata i ubojstva Stjepana Radića.²¹ Jugoslavenski nogometni savez osnovan je u Zagrebu 1919. godine, no s rastućim centralizmom Beograda, sjedište je preseljeno tamo. Utjecajni klubovi u međuratnom razdoblju bili su zagrebački klubovi „Građanski“, „HAŠK“, „Concordia“, splitski „Hajduk“ i beogradski „BSK“ i „Jugoslavija“. Obilježje međuratnog nogometa je uključivanje građanske elite u rad klubova, podsaveza i saveza.²² O uspješnosti hrvatskog nogometa dovoljno govori činjenica da je prva

¹⁶ Šute 2019, 215-220.

¹⁷ Dražen Lalić, „Nogomet i politika“ (Zagreb: Fraktura d.o.o., 2018.), 109.

¹⁸ Šute 2019, 215-220.

¹⁹ Škarpa 2023, 65-66.

²⁰ Richard Mills, „Nogomet i politika u Jugoslaviji“ (Zagreb: Profil, 2018.), 9-15.

²¹ Lalić 2018, 118-119.

²² Mills 2018, 9-15.

nogometna reprezentacija Jugoslavije imala čak deset igrača iz Zagreba i samo jednog iz Beograda. Nastupali su na prvim olimpijskim igrama 1920. godine u Belgiji.²³

Zapažene uspjehe imali su i hrvatski tenisači i stolnotenisači, od kojih se posebice ističe Franjo Punčec, rođeni Čakovčanac, što potvrđuje tezu diplomskog rada o bogatstvu glazbenog i sportskog života Čakovca u međuratnom razdoblju.²⁴ Tenis se u Jugoslaviji nakon Prvog svjetskog rata počeo igrati na prostorima koji su bili pod jačim utjecajem bivše Austro-Ugarske države. Stoga ne čudi što je Jugoslavenski teniski savez osnovan 1922. godine u Zagrebu. Među prvim istaknutim tenisačima bili su: Đorđe Dunderski, Ivan Balaž, Popović, Radović, Podvinec, Friedrich, Schäffer i Kukuljević. Važno je spomenuti da iako su jugoslavenski tenisači bili uspješni na svjetskoj sceni, u međuratnom razdoblju su i dalje bili tretirani kao amateri, bez zarade i uvjeta kakvi bi priličili njihovim uspjesima.²⁵

Gimnastika poslije Prvog svjetskog rata zamire. Ipak se i dalje hrvatski gimnastičari uspjevaju probijati na europskoj i svjetskoj sceni. Maja Veršec, hrvatska gimnastičarka, na OI u Berlinu 1936. godine osvaja četvrto mjesto u višeboju, dok Stjepan Boltižar 1938. godine na Svjetskom prvenstvu u Pragu osvaja broncu u momčadskom višeboju. Uz sve zabrane hrvatski sport u međuratnom razdoblju ipak nije prestao s aktivnosti, osniva se Državna gimnastička akademija u Zagrebu 1934. godine koja je imala zadatak obrazovati stručne kadrove u svim sportovima.²⁶ Za gimnastikom i nogometom nimalo ne zaostaje mačevanje. Naime, HŠK „Concordia“ iz Zagreba 1931. godine postaje najuspješniji mačevalački klub u Jugoslaviji. Osim raznih uspjeha također daju i olimpijce za OI u Berlinu 1936. godine. I u mačevanju se može primijetiti otpor centralizmu, stoga se 1939. godine osniva Hrvatski mačevalački savez.²⁷ Nakon Prvog svjetskog rata, biciklizam je i dalje dovoljno zastupljen u novoosnovanoj državi. Osniva se Koturaški savez Kraljevine SHS 1919. godine, a prvo državno prvenstvo 1921. godine održano je na ruti između Celja i Zagreba.²⁸ Izuzetno je popularan i konjički sport po uzoru na bečki dvor. Osniva se također Hrvatski savez za konjički sport 1939. godine.²⁹

²³ Franjo Frntić, „Sto godina nogometa u Hrvatskoj: 1880.-1980.“ (Zagreb: Nogometni savez Hrvatske, 1980),23.

²⁴ Šute 2019., 215-220.

²⁵ Zvonko Vertuš, „Međimurski tenis“ (1894.-2016.): S treće strane mreže (Čakovec: Grad Čakovec, Teniski savez Međimurja, Printex d.o.o, 2018), 24.

²⁶ Škarpa 2023, 26-27.

²⁷ Isto, 30-31.

²⁸ Isto, 25.

²⁹ Isto, 43-44.

U međuratnom razdoblju javlja se u Hrvatskoj novi sport, hazena, podrijetlom iz Češke, a iz te igre se kasnije razvio rukomet. Hazena je bila sport kojim su se većinski bavile žene. Prva utakmica hazene u Hrvatskoj odigrana je 1920. u Osijeku između domaćina i Vukovara. Prva međunarodna utakmica odigrana je 1922. u Zagrebu između HAŠK-a i Židenice iz Brna. Najveći uspjeh hrvatske hazene postignut je kada je ekipa Jugoslavije osvojila naslov svjetskih prvakinja 1934. godina, a u ekipi je bilo sedam igračica zagrebačke „Concordije“.³⁰

5. MEĐIMURJE I ČAKOVEC U MEĐURATNOM RAZDOBLJU

Međimurje je do početka Prvog svjetskog rata dio Ugarskog Kraljevstva koje je dio Austro-Ugarske Monarhije.³¹ Iako se Međimurje veći dio svoje povijesti nalazilo pod upravom mađarske vlasti, Međimurci su se uvijek izjašnjavali kao Hrvati, stoga je tijekom dramatične 1918. godine napokon i stavljeno pod vlast novoosnovane Države SHS. Naime, prekretnica se dogodila u vrijeme Prvog svjetskog rata kada je val nezadovoljstva i ogorčenosti zahvatio gotovo sve zemlje Austro-Ugarske Monarhije.³² U vrijeme Prvog svjetskog rata Međimurci su se borili na svim frontovima: Verdun, Galicija, Pijava, Solun. Mnogi su ginuli ili završili u ruskom zarobljeništvu. Zbog doticaja s idejama Oktobarske revolucije i sami su preuzeli njezine tekovine.³³ Godine tlačenja, siromaštva, umiranja i bespotrebnih žrtava Prvog svjetskog rata rezultirale su bunama koje su zahvatile i prostor Međimurja. Osim toga, u tom razdoblju u Međimurju je vladalo siromaštvo, glad, obitelji su ostale bez hranitelja obitelji, ginuli su muškarci i dječaci. Uz sve navedeno mađarska vlast i dužnosnici koji su djelovali u Međimurju bili su nadasve korumpirani i raspolagali velikim bogatstvom, dok je narod Međimurja bio praktički na koljenima. S obzirom na te probleme ne čudi što je došlo do tako velikog i snažnog bunta međimurskog naroda koji se nakon pedeset godina izrabljivanja želio oslogboditi tlačenja mađarskih vlasti. Problem Međimurja je što se za razliku od ostalih hrvatskih zemalja u Austro-Ugarskoj nije nalazio pod vlasti Trojednice. Zbog tog razloga je nakon raskidanja veza Hrvatskog Sabora i Austro-Ugarske, Međimurje ostalo dio Mađarske. Bela Linden u ime mađarske vlade i general Henry u ime antantinih armija na Istoku potpisali su vojnu konvenciju 13. studenog 1918. godine u Beogradu kojom je određena demarcijska linija na rijeci Dravi, čime je Međimurje službeno ostalo pod mađarskom upravom. Time su mađarske vlasti mogle

³⁰ Hrvatska enciklopedija s.v. Hazena, <https://enciklopedija.hr/clanak/hazena> (pristup: 25.10.2024.)

³¹ Bunjac, B., Bunjac, B., Jahn, J., Matotek, V., Puzak, I., Šestak, M., „Pregled povijesti Međimurja“ (Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2003), 123.

³² Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest* (Čakovec: Vlastita naklada, 2006), 262-265.

³³ Juraj Lajtman, *Prilog historiji radničkog pokreta i narodnooslobodilačke borbe u Međimurju 1919.-1959. godine* (Čakovec, Komisija za historiju KPJ-e kod KK SK-a Čakovec, 1959.), 11.

krenuti u obračun s pobunjenim Međimurcima. Uveden je tzv. „Štatarium“ ili prijeki sud. Prije negoli je uopće stupio na snagu, mađarska vojska i žandarmerija već se naveliko obračunala s pobunjenim Međimurcima vješanjem ili strijeljanjem, a ukupno su ubili 105 ljudi.³⁴

Vlast nove države u Varaždinu je osnovala Mjesni odbor Narodnog vijeća, koji je zbog sve gorih vijesti o mađarskom teroru nad međimurskim stanovništvom, počeo organizirati plan zauzimanja Međimurja. Zbog navedene konvencije, ostatak vojske Države SHS nije mogao sudjelovati u zauzimanju Međimurja, stoga je Narodno vijeće u Zagrebu bilo osuđeno snaći se samo. Osnovano je Narodno vijeće za Međimurje čiji predsjednik je bio dr. Ivan Novak, a operativni plan je potvrdio generalštabni potpukovnik Slavko Kvaternik. Hrvatska vojska uspjela je okupiti dovoljno ljudi i ubrzo su uspjeli osvojiti vlast nad Međimurjem nakon što su iz smjera Varaždina i Štajerske ušli u Međimurje. Mađarske vlast na čelu s pukovnikom Kühnom primorane su predati vlast nad Međimurjem.³⁵ Pitanje pripadnosti Međimurja je do 1920. godine bilo neriješeno. Konačno rješenje tog problema dogodilo se tek na Mirovnoj konferenciji u Trianonu gdje je odlučeno da se Međimurje službeno pripaja zajedničkoj državi Južnih Slavena.³⁶ U novoj državi, Kraljevini SHS, Čakovec je bio degradiran na status trgovišta.³⁷

Ubrzo nakon što je Međimurje uvršteno pod vlast novoosnovane države, organizira se hrvatska građanska uprava. Civilna uprava odvojena je od vojne kojoj je na čelu i dalje bio Dragutin Perko, dok je na čelu civilne uprave kao građanski upravitelj imenovan dr. Ivan Novak. Tijekom tog razdoblja hrvatska vlast nastojala je prekinuti veze s prethodnim razdobljem mađarske uprave i poništiti mađarizaciju, stoga je većina mađarskih činovnika, profesora i ostalih djelatnika dobila otkaz, a na njihova mjesta dolazilo je hrvatsko činovništvo i profesori. Organizira se nanovo javni, gospodarski i politički život. Osnovano je „Prosvjetno društvo“ kako bi se udarili temelji za stvaranje novog kulturnog života, temeljen na hrvatskoj kulturi, a ne mađarskoj koja je bila nametana u prethodnim razdobljima. Time su se stvorili uvjeti za nastanak takozvanog „Čakovečkog kulturnog kruga“ pod što ubrajamo najbolje čakovečke umjetnike i kulturne djelatnike čiji rad je temeljen na inspiraciji iz narodnih pjesama i ljepoti Međimurja. Kada govorimo o „Čakovečkom kulturnom krugu“, u njega ubrajamo skladatelja Josipa Štolcera Slavenskog, slikara Ladislava Kralja Međimurca, dr. Vinka Žganca,

³⁴ Kalšan 2006, 262-265.

³⁵ Isto, 266-269.

³⁶ Lajtman 1959., 17.

³⁷ Kalšan 2006, 286.

Nikolu Pavića i dr. Ivana Novaka. Nadalje, 1919. godine osniva se i novi tjednik „Međimurske novine“ te se ukida izlaženje dotadašnjeg mađarskog tjednika „Muraköz-Međimurje“.³⁸

Međimurje je nakon Vidovdanskog ustava upravno svrstano u Mariborsku oblast. Tada su pod Mariborsku oblast spadali kotarevi Čakovec i Prelog koji su međusobno podijelili dvadeset i šest međimurskih općina. Što se tiče sudbene vlasti, Međimurju je nadležan Okružni sud u Somboru. Sve u svemu, nova uprava mnogo je lošije organizirala civilnu i sudsku vlast nego što je bilo za vrijeme mađarska uprave, stoga je stanovništvo Međimurja bilo razočarano i nezadovoljno novim tretmanom vlasti Kraljevine Jugoslavije. Kada je 1929. godine došlo do uvođenja diktature, Međimurje je pripalo teritoriju Savske banovine. I dalje su postojala dva kotara; Čakovec i Prelog, no tada je bilo dvadeset i tri općina. Za sudske poslove postaje nadležni Okružni sud u Varaždinu.³⁹

Čakovec je službeno dobio status grada 23. rujna 1934. godine. Tada je ukupno imao 6192 stanovnika i pet prigradskih naselja: Putjane, Buzovec, Martane, Pitomača, Marof i Globetka. Na čelu gradskog poglavarstva bio je mr. pharm. Milan Nötiga. Čakovec je kao grad tada imao mnoštvo funkcija, npr. bio je sjedište kotarske oblasti, kotarskog suda, porezne uprave, redarstvenog ureda, imao je odjele financijske policije i carinarnice, postojala je banovinska bolnica, vojarna, školske ustanove, vrtić, učiteljska škola s internatom, rimokatolička župa i židovski rabinat. Osnovan je i udruga „Noćne ptice“ koje je djelovala do Drugog svjetskog rata, a okupljala je materijalno imućnije stanovnike grada koji su organizirali pomoć siromašnim stanovnicima. Hrvatska seljačka stranka dominirala je i političkim životom Čakovca u međuratnom razdoblju kao što je to bilo i u drugima hrvatskim prostorima i uglavnom dobivala najviše glasova na izborima u Međimurju. Djelovala je i Jugoslavenska radikalna stranka, a bio je prisutan i lijevi, radnički i komunistički pokret, no svi tri su bili marginalizirani i nisu se ozbiljnije razvili na prostoru Međimurja u međuratnom razdoblju. U tom razdoblju zabilježeno je i povećanje Međimuraca koji su bolju budućnost tražili izvan granica Međimurja i odlazili na sezonski rad u Njemačku, Francusku, Vojvodinu i Slavoniju. Upravo zbog financijske pomoći koji su radnici slali svojim obiteljima u Međimurje pomoglo je gospodarskom razvitku Međimurja jer je to vrijeme kada su Međimurje gotovo svake godine pogodile poplave.⁴⁰

³⁸ Kalšan 2006, 274-276.

³⁹ Isto, 281-283.

⁴⁰ Isto, 301-304.

Uoči Drugog svjetskog rata, političke prilike se kompliciraju diljem Jugoslavije pa tako i u Međimurju. U Mađarskoj je tada na vlasti Miklos Horthy čija glavna politika se oslanja na revizionizam i vraćanje svih teritorija koji su izgubljeni sporazumom u Versaillesu, između čega i Međimurje. S obzirom da je oslobođenjem Međimurja 1918. godine veći dio mađarskog stanovništva iselio iz Međimurja, u Međimurju ne postoji uporište za ostvarivanje te ideje jer je prisutno svega desetak obitelji mađarskog podrijetla. Uporište su uspjeli naći u mađaronima, stanovništvu koje je odgajano da zadrži veze s Mađarskom, njenim jezikom i kulturom. Oni su osnovali 1937. godine „Mađarsku kulturnu zajednicu“ u Čakovcu koje je surađivala s revizionističkom organizacijom „Međimurska sveza“ iz Budimpešte. Potonja je objedinjavala bivše stanovnike Međimurja mađarskog podrijetla koji su nakon dolaska hrvatske vojske napustili Međimurje. U narednom razdoblju do početka Drugog svjetskog rata suradnje te dvije organizacije propagandno je stvaralo uvjete da kada to bude moguće, Međimurje opet bude priključeno Mađarskoj. To će se i desiti početkom Drugog svjetskog rata.⁴¹

6. GOSPODARSKI RAZVOJ MEĐIMURJA U MEĐURATNOM RAZDOBLJU

U međuratnom razdoblju u Međimurju nastavlja se gospodarski razvoj iz prethodnog razdoblja koji se temeljio na izgradnji željezničke pruge. O gospodarskom razvoju u međuratnom razdoblju u Međimurju dovoljno govori činjenica da je već 1932. godine Čakovec imao dostupnu i jeftinu struju. Uz pomoć dalekovoda spojenih iz slovenske hidrocentrale „Fala“ Čakovec je dobio struju koja je onda omogućila elektrifikaciju i okolnih prostora i razvoj modernije industrije.⁴² U međuratnom razdoblju započinje intenzivniji proces industrijalizacije u Čakovcu, ponajprije jer je Međimurje tada imalo dobre prometne veze i jeftinu radnu snagu. U svega nekoliko godina Čakovec postaje industrijski grad i broj radnika se znatno povećava.⁴³ Karlo Vargazon započeo je eksploataciju ugljena u Peklenici. Kasnije je sagradio i termocentralu koja je od 1927. godine počela proizvoditi električnu energiju za Čakovec i Mursko Središće. Kasnije je otvoren rudnik u Murskom Središću i Svetom Martinu na Muri. U međuratnom razdoblju u Međimurju započinje i eksploatacija nafte zahvaljujući Wilhelmu Singeru koji je osnovao „Međimursko petrolejsko društvo d.d.“, no firma nije imala previše uspjeha i ubrzo je prodana dr. Antonu Rakyu nakon čega je neko vrijeme ostala u njegovom vlasništvu, no vlasništvo se mijenjalo sve do 1940. godine kada je oformljen „Jugopetrol“ i kada se prvi puta počinje proizvoditi nafta u Međimurju. Od tvornica koje su također djelovale

⁴¹ Kalšan 2006., 305.

⁴² Isto, 305-307.

⁴³ Lajtman 1959., 27-28.

u međuratnom razdoblju bitno je spomenuti „Prvu međimursku tvornicu pletene žice i željeznog pokućstva“ i „Čakovečku tvornicu bombona i čokolade“. U međuratnom razdoblju razvijala se tekstilna industrija. Poznata tvrtka „Braća Graner“ u Međimurju je otvorila 1923. godine tvornicu vrpce i vezica te kasnije i čarapa, te trikotaže od 1934. godine. Od ostalih tvrtaka koje su se bavile tekstilnom industrijom treba spomenuti „Samuel Neumann i nasljednici“, „Prva međimurska tkaonica“ i „King“. Također, u međuratnom razdoblju razvija se i prehrambena industrija. Elemer Vajda koji je inače podrijetlom iz Letenja, preselio je središte svoje firme iz Beča u Čakovec i otkupio licencu od Samuela Bayera. Bavio se pretežito proizvodnjom i preradom mesa. Svoje proizvode plasirao je na tržišta od Engleske, Švicarske do Egipta. Osim „Vajde“ treba istaknuti i „Čakovečke mlinove“ i „Tvornicu kandita i čokolade“. Razvijale su se i ostale industrije, postojale su pilane, tvornice cementa, postojale su mreže štedionica koje su uglavnom vodili stanovnici židovskog podrijetla, građevinske tvrtke. Postojala je i tvrtka alkoholnih pića „Hochingser M. i sinovi“, od 1926. godine preimenovana u „Obrtničko i trgovačko društvo d.d.“.⁴⁴ Od 1914. godine djelovala je i pilana u Čakovcu jer je nakon rata došlo do velike, neplanske sječe šuma koje su se nalazile na bivšim grofovskim posjedima.⁴⁵

7. DRUŠTVENI ŽIVOT ČAKOVCA U MEĐURATNOM RAZDOBLJU

Međimurci su prema prirodi religiozan narod. Tradicijski život, patrijarhalne obitelji i seoski posao obilježavali su život prosječnog Međimurca i na početku međuratnog razdoblja. Djeca su vrlo mlada radila s roditeljima oko seoskog domaćinstva. Dječaci su se učili gospodarskim poslovima, a djevojčice su se učile poslovima oko domaćinstva i pripremale su se za udaju.⁴⁶ Djevojčice su često nakon Prvog svjetskog rata odlazile raditi kao sluškinje u Beograd u bogate obitelji beogradskih činovnika.⁴⁷ Dakako da se mentalitet razlikovao s obzirom jesu li živjeli u gornjem ili donjem dijelu Međimurja, no nekakva zajednička obilježja su da su životne nedaće i životne radosti objašnjavali s vjerom prema Bogu, odnosno što god da se desilo, to je volja Boga.⁴⁸ Time možemo objasniti dugovremeno neodupiranje mađarskim vlastima. Istovremeno, upravo taj tradicijski život i vezanost Međimuraca uz Crkvu omogućio je očuvanje hrvatskog identiteta i odupiranje mađarizaciji.

⁴⁴ Kalšan 2006, 286-295.

⁴⁵ Lajtman 1959, 27.

⁴⁶ Ferencz Gönczi., *Međimurje: ljudi, vjerovanja i običaji*, (Čakovec: TIZ Zrinski Čakovec, 2000.), 72-73.

⁴⁷ Usmeno svjedočanstvo Jovanka Batalo i Marija Balent prema usmenoj predaji pokojnih Marije Pigac Balent i Agate Balent Basarić

⁴⁸ Gönczi 2000, 72.

Za bolje razumijevanje društvenog života u međuratnom razdoblju, bitno je spomenuti razdoblje koje mu je prethodilo. U razdoblju prije Prvog svjetskog rata, Čakovec se polako transformira. Naime, u tom razdoblju rođeni su važni Međimurci: Josip Štolcer, Ladislav Kralj i Miroslav Magdalenić. U društvenom životu Čakovca glavni događaji su bili tjedni sajmovi. Glavni sajmovi održavali su se na Porcijunkolovo, Petrovo i Pavlovo, Cvjetnu nedjelju, na dan sv. Katarine i sv. Terezije. U vrijeme sajmova izlazio je humoristički list „Piacz“. Na te sajmove dolazili su ljudi iz Čakovca i okolice i mogli su kupiti i razmijeniti vrlo široki raspon obrtničkih i poljoprivrednih proizvoda.⁴⁹ Tradicija tih sajmova nastavlja se i u međuratnom razdoblju, iako se spominje kako su s godinama nazadovali.⁵⁰ Tradiciju sajmova vežemo i uz razvoj čakovečkih gostionica. Od samih početaka one su bile središte društvenog, glazbenog i sportskog života Čakovca. U njima se plesalo, pjevalo, raspravljalo o važnim političkim pitanjima, razmjenjivalo stajališta, upoznavalo druge ljude i zabavljalo.⁵¹ Rudolf Wollak 1904. godine daje izgraditi današnji „Dom sindikata“. U njemu su se nalazili Trgovački kasino i „Mađarski društveni kružok“. Naime, svrha te zgrade je bila održavanje priredbi, domjenaka, koncerata, debata itd. „Mađarski društveni kružok“, učiteljska škola i list „Međimurje-Muraköz“ sredstva su kojima je mađarska vlast željela vršiti mađarizaciju nad narodom Međimurja koji su većinski bili Hrvati i nadprosječno pismeni narod.⁵²

Međimurci su narod kojima je središte društvenog života oduvijek Crkva ili gostionica. Nakon mise često odlaze u lokalne gostionice, tamo provode vrijeme u druženju, šali, kartanju ili jednostavno razgovaranju o svakodnevnim temama. To je gotovo oduvijek završavalo sa svađama, pretjeranim reagiranjima i istjerivanjima pravde na sudu.⁵³ Stoga ne čudi da je upravo u razdoblju između dva svjetska rata život u međuratnom Čakovcu vezan za gostionice i kavane. Prema svim saznanjima iz međuratnog razdoblja u Čakovcu mogli bi zaključiti da je to razdoblje nešto kao „zlatne godine“ društvenog, sportskog, glazbenog i kazališnog života u Čakovcu. Već od 1920. godine u Čakovcu počinje djelovati „Matica hrvatska“.⁵⁴ Središtem društvenog života postaju kavana „Royal“ koja je u vlasništvu obitelji Legenstein, hotel „Zrinski“ u vlasništvu Dragutina Scheiera, inače poznat po tome što je u spomenutom hotelu imao kinematograf i hotel „Metropol“ u vlasništvu Vinka Šanteka.⁵⁵ Inače hotel „Zrinski“ prije

⁴⁹ Lisjak 1997, 14-18.

⁵⁰ Varaždinske novosti, 20.10.1932.

⁵¹ Lisjak 1997, 14-18.

⁵² Isto, 15-16.

⁵³ Gönczi 1995, 68- 69.

⁵⁴ Kalšan 2006, 295.

⁵⁵ Isto, 296.

nego je obnovljen, služio je kao svratište, a kasnije je preuređen i nadograđena je pozornica.⁵⁶ Scheierov hotel bio je poprilično velik i utjecajan kompleks koji se osim od hotela sastojao i od kavane, gostionice, oštarija, ljetne terase i dvorane. Dvorana je služila za održavanje predstava, koncerata, kao kino, za balove i priredbe. Ljetna kinoterasa služila je kao prostor za ljetna druženja uz jelo i piće i premijere filmova.⁵⁷

Početak 20. stoljeća u Čakovcu prvi puta dolazi kinematograf. Naime, 1911. ili 1912. godine zabilježen je dolazak kinematografa prvi put. Kasnije su dolazila tzv. „putujuća kina“ iz Mađarske, Austrije i Češke. Filmovi su se prikazivali u jednoj prostoriji u zgradi u Ulici Matice hrvatske, u vrtu hotela „Henčei“, na mjestu današnje robne kuće „Međimurka“ itd.⁵⁸ Filmovi su u početku smatrani zabavom za običan puk i siromašno građanstvo, a ne zabava elite. S obzirom da su prvi filmovi bili kratkog trajanja, uz njihove projekcije održavale su se prigodne zabave. Lisjak u svom djelu navodi da su putujuća kina iz Mađarske i Austrije međimurskom puku tada prikazivali neke od sljedećih naslova: „Plavobradi“, „Lažni bogalj“, „Velika pljačka vlaka“, „Robinson Crusoe“ itd. Kada je u grad stigao Janoš Novaček, u Čakovcu se prvi put javlja stalno prikazivanje filmova u njegovoj kino baraki koja se nalazila na današnjem Trgu Eugena Kvaternika u Čakovcu.⁵⁹ Marks Heindrich bio je čakovečki trgovac koji je postavio prvi stalni čakovečki kinematograf u prostoriji u Ulici Ruđera Boškovića i osniva „Čakovečko kino“. Kasnije je kino preuzeo ljekarnik Bogdan Kovačić te poslije njega trgovac Rudolf Dajč.⁶⁰ S obzirom da su prvi filmovi bili crno-bijeli i bez zvuka, tzv. nijemi filmovi, na projekcijama filmova bila je prisutna i glazbena pratnja. Jedna od najpoznatijih čakovečkih pijanistica tog vremena Alamira Kralj često je u pozadini filmova svirala na klaviru i na taj način pratila radnju filma i dočaravala film svojim sviranjem.⁶¹ O uspješnosti čakovečkog kina govori i činjenica da je prikazivanje popularnog filma „Trade Horn“ bilo popraćeno u tjedniku „Varaždinske novosti“.⁶²

Nakon razdoblja Prvog svjetskog rata i burne 1918. godine Čakovcu ulazi u razdoblje „ludih dvadesetih“. Središta društvenog života opet postaju gostionice. Najpoznatije gostionice tik nakon rata bile su: „Pri Kacunu“ i gostionica „Kelemen“ u Priločkoj vulici, gostionica

⁵⁶ Riječ Međimurja i Zagorja, 12.4.1922.

⁵⁷ Leich-Cici 1979, 31-32.

⁵⁸ Lisjak 1997, 18-20.

⁵⁹ Isto, 207.

⁶⁰ Isto, 18-20.

⁶¹ Isto, 210.

⁶² Varaždinske novosti, 20.10.1932.

Antonovićevih, „Pečornikova čarda“, „Pri Gabercu“, hotel „Bahnhof“, „Pri Hansu“, „Huta“ koja i dan danas posluje. Obitelj Antonović bila je jedna od dobrostojećih obitelji u Čakovcu. U blizini njihove gostionice nalazila se njihova mesnica. „Pečornikova čarda“ bila je okupljalište manje utjecajnih seljaka i običnog puka. Najpoznatija po svojim kulinarskim specijalitetima je bila gostionica „Pri Gabrecu“. Gostionica „Huta“ koja se nalazila na prostoru današnjeg Pustakovca, bila je poznata po svojim specijalitetima, ali i mogućnosti odigravanja šaha, stolnog tenisa i po kuglani.⁶³ Čakovec je tada mjesto intenzivnog društvenog razvoja, ljudi svoje slobodno vrijeme provode po kavanama, organiziraju se razne proslave, zabave, obljetnice koje su bile nalik zabavama u Beču ili Budimpešti te ostalim važnim srednjoeuropskim centrima. O važnosti tih zabava govori i činjenica da su „Varaždinske novosti“, tjednik iz susjednog grada, redovito izvještavale o aktivnostima u Čakovcu. Izvijestile su o dobro posjećenom oficirskom plesu u dvorani hotela „Zrinski“ u siječnju 1930. godine⁶⁴, o plesu trgovca koji se također održao u dvorani hotela „Zrinski“ u veljači⁶⁵, proslava 80-godišnjice Masaryka 1930. godine, dječja purimska zabava⁶⁶ itd. Iste je godine upriličena proslava svečanog dizanja jugoslavenske vojne zastave u Čakovcu u kojoj su sudjelovali članovi „Čakovečkog športskog kluba“, omladinsko društvo „Branimir“, društvo „Katarina Zrinska“ i ostali bitni akteri društvenog i gospodarskog života u Čakovcu.⁶⁷ Navedena društva između ostalog su bila aktivni sudionici sportskog i glazbenog, odnosno dramskog života u Čakovcu, ali priređivali su također vrlo utjecajne i popraćene zabave.

Dr. Ivan Novak nakon Prvog svjetskog rata pokreće „Međimurske novine“. U to vrijeme nakon rata svoje djelovanje započinju i ostale poznate ličnosti Međimurja koji su poznatiji pod nazivom „Čakovečki kulturni krug“. To su bili skladatelj Josip Štolcer Slavenski, slikar Ladislav Kralj, Vinko Žganec, pijanist Zlatko Baloković i pjesnik Nikola Pavić.⁶⁸

Čakovečki ogranak „Matice hrvatske“ osnovan je 16. veljače 1936. godine. Osnivanje čakovečkog ogranka bilo je moguće tek nakon što je Čakovec dobio dovoljan broj intelektualaca koji bi mogli biti nositelji takvog projekta. Profesor Franjo Jelačić izabran je za prvog predsjednika, profesor Antun Matasović za dopredsjednika, a profesor Gaston Tabor za tajnika. Osim njih u Upravnom odboru bile su mnoge poznate i važne ličnosti: profesor Ljubo

⁶³ Lisjak 1997, 21-23.

⁶⁴ Varaždinske novosti, 16.01.1930.

⁶⁵ Varaždinske novosti, 20.02.1930.

⁶⁶ Varaždinske novosti, 20.03.1930.

⁶⁷ Varaždinske novosti, 25.09.1930.

⁶⁸ Lisjak 1997, 24-25.

Kuntarić, ljekarnik Teodor Košak, poduzetnik Matija Maceković, sudac doktor Grgur Kovačić.⁶⁹ Nadalje, članovi Nadzornoga odbora bile su također istaknute osobe: odvjetnik i političar dr. Ante Odić, Mihovil Troha i šef porezne uprave Mihovil Radulović. U početku čakovečki ogranak nije imao mjesto gdje se nalazilo stalno sjedište, već je sjednica na kojoj je osnovan održana u vatrogasnom domu. Sjednice su se u početku održavala na raznim mjestima, između ostaloga i u domu dr. Odića. Tek nekoliko mjeseci kasnije čakovečki ogranak dobiva svoje prostorije. Tamo se u početku nalazila čitaonica, a poslije knjižnica.⁷⁰ Bitno je spomenuti da je svečanost osnivanja čakovečkog ogranka „Matice hrvatske“ bila važan događaj u društvenom životu Čakovca i Međimurja u razdoblju između sva svjetska rata. Naime, održana je na stotu godišnjicu hrvatske himne. Održala se u dvorani hotela „Zrinski“. Bila je popraćena iznimno bogatim glazbenim i kazališno-amaterskim programom. Nastupali su zbor i tamburaški sastav „Hrvatskog radiše“ te je izvedena i aktovka ili jednočinka „Lijepa naša domovino“ čiji je autor Antun Matasović, a čija je tema prikazati ilirski pokret. Nju je izvela amaterska skupina "Građanskog športskog kluba“ koju čine: Pavao Rizvički, Mirko Kroppek koji je tumačio ulogu Antuna Mihanovića, Stjepan Jeneš glumio je Ljudevita Farkaša, Stjepan Bujanić glumio je Pavla Štosa, Dragutin Megla tumačio je ulogu Georga Waldekh von Petersberga, a glumili su još i Josip Munci i Ivan Mikulčić.⁷¹ Djelovanje čakovečkog ogranka Matice hrvatske bilo je uspješno sve do travnja 1941. godine kada joj je zabranjeno djelovati zbog ponovnog dolaska mađarske vojske u Međimurje. Ponovno počinje djelovati tek 1964. godine.⁷²

U Čakovcu je 1930-ih godina društveni život na vrlo visokoj razini. Naime, Čakovec tada ima oko 7000 stanovnika, a glavno obilježje tih godina je tradicijski život koji dobiva značajke modernog vremena. Kao što je navedeno u prethodnom paragrafu, to je vrijeme izuzetno brzog gospodarskog i industrijskog razvoja Čakovca koji je posljedično prouzročio i društveni, sportski i glazbeni razvoj. Uvriježeno je i dalje odlaženje na mise nedjeljom, no nakon misa stanovnici Čakovca odlazili su na predstave, priredbe, koncerte ili sportske događaje. Bilo je to vrijeme kada je Čakovec po uzoru na neke veće europske gradove imao razvijeni i sportski i glazbeni program. Prvi stalni kinematograf u hotelu „Zrinski“ Čakovec je svrstao u elitno kulturno središte. Raskošne proslave, dolazak kazališnih amatera iz ostalih

⁶⁹ Lisjak 1997, 36-37.

⁷⁰ Ogranak Matice Hrvatske u Čakovcu s.v. O Ogranku <https://maticack.com.hr/o-ogranku/> (pristup: 16.11.2024.)

⁷¹ Lisjak 1997, 36-37.

⁷² Ogranak Matice Hrvatske u Čakovcu s.v. O Ogranku <https://maticack.com.hr/o-ogranku/> (pristup: 16.11.2024.)

područja Europe, dolazak glazbenika koji su izvodili nove glazbene žanrove omogućilo je građanima Čakovca da i sami počnu živjeti takozvane „zlatne godine“ kulturnog života u Čakovcu.

8. UTJECAJ ČAKOVEČKIH ŽIDOVA NA RAZVOJ DRUŠTVENOG, SPORTSKOG I GLAZBENOG ŽIVOTA U MEĐURATNOM RAZDOBLJU

Kada se govori o razvoju Čakovca u međuratnom razdoblju, nemoguće je ne posvetiti jedan dio građanima Čakovca židovskog podrijetla. Mnogo je utjecajnih osoba, pokretača gospodarskog i društvenog razvoja Čakovca u međuratnom razdoblju koji su imali utjecaj i na glazbu i na sport židovskog podrijetla. Naime, Židovi dolaze u Čakovec s prostora zapadne Mađarske otprilike početkom 19. stoljeća. Od 1828. godine njihov broj u Čakovcu raste, grade svoju sinagogu i aktivno sudjeluju u građenju društvenog života Čakovca.⁷³ Židovi su u Čakovcu utjecali prvotno na gospodarski život, no veliki su utjecaj imali i na društveni i sportski život. Djelovali su u „Čakovečkom sportskom klubu“, u amaterskim kazališnim skupinama, glazbeno-plesnim grupama, financirali su i organizirali razne zabave i priredbe, a neki su od njih bili nositelji društvenih događanja u gradu.⁷⁴ Njihova uloga u gospodarskom napretku je presudna jer su transformirali Čakovec iz provincijskog gradića u industrijalizirani grad osnivanjem tvornica, obrta i trgovina. Imali su razne uloge u gradu, a između ostalog bili su i odvjetnici. Svojim dolaskom donijeli su dašak drugačije kulture odijevanja i stanovanja. Doprinosili su i zdravstvenoj zaštiti stanovništva. Među osobama židovskog podrijetla i vjere bili su osnivači kasnije poznatih međimurskih poduzeća: Samuel Neumann, Elemer Vajda, Moris i Maks Graner.⁷⁵

Židovi su u Čakovcu bili zaslužni za rano dobivanje električne rasvjete, kina, prikazivanje najnovijih filmova, organizirali su brojne društvene događaje poput kazališnih predstava, koncerta, balova za koje su dovodili umjetnike iz većih središta poput Zagreba, Varaždina, Budimpešte itd. Oni su poznati i po svom društvenom i dobrotvornom radu. Upravljali su brojnim dobrotvornim društvima i djelovali su u sportskim klubovima kao članovi, ali često i u upravi te su poticali i sponzorirali rad određenih sekcija ili klubova.

⁷³ Lisjak 1997, 44.

⁷⁴ Vertuš 2018., 52.

⁷⁵ Židovska općina Čakovec s.v. Gospodarstvo, <https://zidovska-opcina-cakovec.hr/gospodarstvo/> (pristup: 25.10.2024.)

Svakako je u tom kontekstu bitno spomenuti Dragutina Scheiera i obitelj Legenstein koji su u svakom smislu uvelike doprinijeli razvoju društvenog života u Čakovcu.⁷⁶

Dakle, dolaskom obitelji židovskog podrijetla pokrenuto je razdoblje „zlatnih godina“ razvoja Čakovca. Naime, sva bitnija kulturna mjesta Čakovca u međuratnom razdoblju vezana su za građane židovskog podrijetla. Nakon odlaska Mađara koji su upravljali svim spektrima društvenog života u prethodnim razdobljima, na ispražnjena mjesta doseljavaju se ambiciozni obrtnici, trgovci, poduzetnici židovskog podrijetla koji nastoje razvijati svoju djelatnost na novootvorenom industrijaliziranom tržištu Čakovca i novoosnovane države. Njihovim dolaskom, donose sa sobom obrasce ponašanja i kulturu života koje je za ono vrijeme u Čakovcu bilo nešto novo i nepoznato. Međimurci koji su tijekom mađarske uprave i Prvog svjetska rata bili potlačeni, maltretirani i izvrgnuti teškom mađarskom teroru, napokon se oslobađaju tog tereta. Problem je u tome što je međimurski narod većinom bio seosko stanovništvo, privržen Katoličkoj Crkvi i tradicijskim vrijednostima, stoga ne čudi da nakon rata stanovništvo Međimurja ne može biti nositelj industrijalizacije i društvenih promjena. Kao što je već spomenuto, Međimurci su oduvijek po mentalitetu bili radišni i marljiv narod, često i potlačen od strane veleposjednika, Mađara itd., stoga su nakon rata vrlo dobro prihvatili Židove koji su svojim djelovanjem doprinosili napretku i boljem životu Čakovcu.

9. OBITELJ LEGENSTEIN

Obitelj Legenstein podrijetlom je iz Murske Sobote. Geza Legenstein bio je sin Franca Legensteina i njegove supruge Ane, rođene Pintarić. Imao je brata koji je umro kao novorođenče i sestru Paulu koja je bila udana za Stjepana Bezeredya, inače brata Luja Bezeredya, poznatog međimurskog kipara. S obzirom da mu je otac vrlo rano umro, živjeli su dosta skromno, a on je radio mnoge poslove. Bio je konobar, borio se u Prvom svjetskom ratu, bio je talentiran za glazbu i likovnu umjetnost itd. Sačuvani su njegovi likovni zapisi u kojima je ilustrirao ratne strahote i prikazao ratnu propagandu. Njegova supruga Elizabeta rođena Kemény rođena je u Moščanci, u Prekmurju. Njezina obitelj i obitelj Hahn, za čijeg sina je udana njezina sestra Irena, najpoznatije su židovske obitelji u Murskoj Soboti. Njezin otac imao je kavanu pod nazivom „Kavana pri Kronu“ u Murskoj Soboti u kojoj je Geza Legenstein zaposlio kao konobar i u slobodno vrijeme je svirao klavir i zabavljao goste. Tamo su se i upoznali. Na kraju je 1920. godine preuzeo kavanu te ju pretvorio u kulturno, sportsko i društveno središte Murske Sobote. Službeno su se oženili 1922. godine. Zbog boljih

⁷⁶ Vladimir Kalšan, „Židovi u Međimurju“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2006.), 24.

možnosti, obitelj Legenstein seli u Čakovec gdje Geza Legenstein unajmljuje kavanu „Royal“. Stanovali su u maloj kući u dvorištu kavane. Starija kćerka Lili rodila se još u Murskoj Soboti 1923. godine, dok se drugo dijete, sin Ladislav rodio u Čakovcu 1926. godine. Bitno je spomenuti kako su dolaskom u Čakovec i dalje ostali povezani s obiteljima Hahn i Kemény koje su ih financijski pomagale. Geza Legenstein se u Čakovcu osim kavanom bavio i uzgojem puževa koje je izvezio u Francusku.⁷⁷

U Čakovec dolaze 1926. godine kada Geza Legenstein otkupljuje kavanu „Royal“, uređuje ju u bečkom stilu te uređuje prostore za stolni tenis i biljar. Upravo Geza Legenstein i njegova obitelj i kavana postaju jedni od nositelja društvenog života Čakovca u međuratnom razdoblju.⁷⁸ Između ostaloga, Legenstein i su zaslužni i za pojavu stolnog tenisa u Čakovcu koji je došao zajedno s njima 1926. godine. Geza Legenstein bio je neslužbeni prvak Jugoslavije i nastupao je za reprezentaciju Jugoslavije 1929. godine u Budimpešti. Elizabeta Legenstein bila je prvakinja Jugoslavije u stolnom tenisu 1930. godine. Osim stolnog tenisa, Geza Legenstein u Čakovcu je potaknuo i natjecateljski tenis jer se 1926. godine osniva sekcija ČŠK-a za tenis. Između ostalog izgradio je i prvo tenisko igralište.⁷⁹

Čuvana kavana „Royal“, koja se i dan danas nalazi u Čakovcu, kultno je čakovečko mjesto već više od jednog stoljeća. Naime, zgrada kavane izgrađena je još 1913. godine. Izgrađena je na istoj lokaciji gdje se nekad nalazila kavana „Otthon“ u stilu kasne secesije prema nacrtima arhitekata iz Budimpešte. Izgrađena je na inicijativu poznatog čakovečkog odvjetnika Rudolfa Wollaka, stoga je i privlačila bogatiju klijentelu: tvorničare, bankare, liječnike, odvjetnike, činovnike, itd. Kavana postaje mjesto djelovanja „Čakovečkog športskog kluba“ od njegovih početaka, no tek dolaskom Geze Legensteina ona formalno postaje njegovo središte. Nadalje, može se reći da je kavana „Royal“ zaista bila središte društvenog, sportskog i glazbenog života Čakovca u međuratnom razdoblju. Kavana je sveukupno imala tri prostorije, glavna i najveća prostorija sastojala se od stolova s mramornom pločom i stolicama od ebanovine, stol na kojem su se nalazili kolači, stol s novinama, povišeno mjesto za bend i biljarski stolovi. Bila je posložena slično kao bečke kavane što možemo vidjeti na priloženim fotografijama (Slika 1. i 2.). U drugoj prostoriji nalazilo se mjesto gdje se mogla odigrati partija šaha, remija, preferansa, taroka itd., a u trećoj prostoriji nalazili su se stolovi za stolni tenis. Kavana nije bila samo mjesto gdje se moglo nešto popiti, već su gosti raspravljali o političkim

⁷⁷ Šestak 2024, 10-21.

⁷⁸ Kalšan 2006, 296.

⁷⁹ Isto, 297.

temama, poslu, sportu i svim aktualnim problemima ili vijestima. Tamo su se sastajali i članovi „Čakovečkog športskog kluba“ te mladež koju su Legensteini sponzorirali. Osim u sport Legenstein velike napore ulaže da njegova kavana zaista bude elitno mjesto u Čakovcu. U njegovoj kavani toči se najbolji mađarski „Tokajac“, priređuju se glamurozne zabave, dočeci Nove godine itd. U kavani su se organizirale i razne zabave „Čakovečkog športskog kluba“, od proslava Nikolinja, Silvestrova, bala za Fašnik itd. Zabave su u kavani priređivali „Francuski klub“ 1931. godine, „Židovsko djevojačko društvo“, vojnici iz čakovečke vojarnje itd.⁸⁰ Osim zabava, u kavani „Royal“ održavane su i razne šaljive večeri, glazbeno-plesne revije i kabaretski programi čija je glavna zvijezda često bila Lili Čaki Legenstein. Nastupali su razni poznati glazbeni sastavi, između ostaloga i glazbeni orkestar Ferencza Šipoša. Oni su izvodili čarlston, rumbu, sambu, čardaše, valcere, tango, itd.⁸¹ Dakle, kavana „Royal“ bila je mjesto koje je po uzoru na kavane u Beču ili Budimpešti u Međimurje donosila novitete koje je prema pisanjima „Varaždinskih novosti“ čakovečko stanovništvo vrlo uspješno prihvatilo. Predstavljali su građanima Čakovca nove glazbene žanrove, poticali kazališni amaterizam, poticali su razvoj novih sportskih disciplina i na taj način obogatili i sportski i glazbeni život. Geza Legenstein definitivno je svestrana persona čije je djelovanje dokaz da su se u Čakovcu sport, glazba i kazališni amaterizam ispreplitali i povezivali. Geza Legenstein istovremeno je bio talentirani umjetnik, glazbenik, skladatelj, dok je s druge strane uvodio i učio Čakovčance novim sportovima i njima se i sam dosta uspješno bavio.

Slika 1. Kavana „Royal“ krajem 20-ih godina 20. stoljeća

Izvor: Ana Šestak, „Odgajani za uspjeh – Obitelj Legenstein“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.), 30.

⁸⁰ Šestak 2024, 25-29.

⁸¹ Lisjak 1997, 39-40.

Slika 2. Unutrašnjost kavane „Royal“ 30-ih godina 20. stoljeća

Izvor: Ana Šestak, „Odgajani za uspjeh – Obitelj Legenstein“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.), 30.

Važno je spomenuti da je kavana bila obiteljski posao, svaki član imao je svoju ulogu u radu kavane. Geza Legenstein čak je i sam radio na marketingu kavane, pripremao plakate i pripremao ukrase za vrijeme proslava⁸². Na zabavama su se igrale i društvene igre poput „Šaljive pošte“ i „Šaljivih zatvora“.⁸³ Crticu iz svakodnevnog života kavane „Royal“, odnosno igranje karata možemo vidjeti na ispod priloženoj fotografiji iz „Ostavštine Lili Legenstein“ (Slika 3.).

⁸² Šestak 2024, 25-29.

⁸³ Lisjak 1997, 39.

Slika 3. Kartanje gostiju u kavani „Royal“

Izvor: Ana Šestak, „Odgajani za uspjeh – Obitelj Legenstein“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.), 30.

Obitelj Legenstein s obzirom na rasteći nacizam i ograničavanje prava Židova 1939. godine prelaze s judaizma na kršćanstvo. Također, nakon mađarske okupacije Međimurja 1941. godine Geza se učlanjuje u Mađarsku stranku života, čineći sve da bi spasio svoju obitelj od progona, logora i smrti. Nakon što se u Mađarskoj 1944. godine mijenja vlast i dolaskom „Strelastih križeva“ na vlast, obitelj Legenstein je zbog židovskog podrijetla Elizabete Legenstein podvrgnuta progonima i kaznama. U slučajnom američkom bombardiranju Čakovca 1944. godine, jedan od pogođenih objekata bila je i kavana „Royal“, stoga obitelj seli ponovno u Mursku Sobotu. Zbog odbijanja suradnje sa žandarima i optužbe da surađuje s partizanima, Geza je deportiran najprije u Mađarsku pa u logor Hersbruck, a naposljetku i u Dachau. Na putu prema Dachau Gezu je jedna skupina SS-ovca strijeljala, ali je preživio i bio je spašen od američke oklopne jedinice koja ga je pronašla. U Čakovec se vratio tek u kolovozu 1945. godine. Elizabeta i Lili Legenstein u prosincu 1944. godine deportirane su u Nagykanizsu. Lili je puštena, a Elizabeta je deportirana u logor Sarvar. U siječnju 1945. godine Lili je ponovno uhićena i također deportirana u Sarvar. Vratile su se u Čakovec nakon što je Crvena armija oslobodila logor u proljeće 1945. godine. Ladislav se prijavio u mađarsku vojsku kako bi izbjegao logor, stoga se nakon što su uspjeli pobjeći u sovjetsku vojsku i on vraća u Međimurje 1945. godine. Kavana je nakon rata konfiscirana i time se završava era zlatnog doba

međimurskog društvenog života u čijem središtu su bili Legensteini i njihova kavana „Royal“.⁸⁴ Postavlja se pitanje da nije došlo do holokausta, protjerivanja Židova, koncentracijskih logora i velikog broja smrti Židova iz Čakovca, do kojeg stupnja razvoja bi Čakovec danas dospio. Nažalost, danas su zgrade tih velikih giganta međuratnog razdoblja i dalje postojane, no osim popularne „Scheierice“ niti jedna nema istaknutu ulogu u kulturnom životu grada.

10. SPORT U MEĐURATNOM RAZDOBLJU U ČAKOVCU

10.1. POČETCI OZBILJNOG SPORTSKOG DJELOVANJA U ČAKOVCU

Mirko Leich-Cici u svojem djelu „Povijest sporta Međimurja 1886.-1936.“ naglašava bogatu sportsku tradicija Međimuraca koji su osim u Međimurju nastupali po cijeloj Jugoslaviji i nastupali i za klubove izvan Međimurja. Vrlo je zanimljivo da ako usporedimo ostale prostore Jugoslavije, u Međimurju se sportom vrlo brzo počinju baviti svi slojevi društva, a ne samo imućniji kao što je to bilo primjer na ostalim prostorima.⁸⁵

Zanimljivo je kako je prvo sportsko udruživanje na prostoru Međimurja vezano za gostionicu. To je bilo prvo kuglaško udruženje koje je osnovano 1886. godine u dvorištu Baumhakove gostionice. Možemo pretpostaviti da je i prije postojalo sportske aktivnosti s obzirom da je u sklopu učiteljske škole odnosno preparandije koja je osnovana 1879. godine postojalo vježbalište. Kuglači novoosnovanog udruženja nisu imali sustavno treniranje, no redovno su se sastajali svake nedjelje nakon mise. Nakon dvije godine počeli su se baviti i streljaštvom. Kuglaška udruženja kasnije su postojala i u drugim gostionicama npr. gostionice Seiwert, Henčej i Horvat. Od prvih sportskih udruga vrlo rano osnovane su i one za mačevanje, već 1897. godine. Mačevanje je u Čakovcu bilo uspješno i na državnoj razini. Na neko vrijeme je prestalo djelovati, no 1904. godine se ponovno javlja društvo za mačevanje i gimnastiku. Društvo za gimnastiku postojalo je i prije, od 1894. godine, a u program društva uvedeno je i klizanje. Prethodno je već postojalo društvo za klizanje, koje je osnovano 1890. godine, čije djelovanje je omogućilo uvođenje rasvjete u Čakovcu. U vrlo kratkom razdoblju djelovalo je i biciklističko društvo.⁸⁶

Leich-Cici navodi kako je uloga novoosnovanih društava bila ugodan odmor, čime možemo zaključiti da su najprije služila za rekreaciju i druženje, tek kasnije su postala profesionalnija i organiziranija te natjecateljski raspoložena. U početku su takva udruženja

⁸⁴ Šestak 2024, 68-72.

⁸⁵ Leich-Cici 1979, 13.

⁸⁶ Isto, 15-30.

okupljala ljude imućnijeg sloja koji su bili profesori, ekonomisti, državni službenici itd., stoga ih možemo okarakterizirati kao organizacije za druženje, dokolicu i sport višeg imućnijeg sloja međimurskog stanovništva pretežito mađarskog podrijetla.⁸⁷

Razdoblje između dva svjetska rata je specifično i zbog uključivanja žena u sport kao i u ostalim dijelovima Jugoslavije. S obzirom da je došlo do stvaranja građanskog načina života, ljudi su imali sve više slobodnog vremena za ostale aktivnosti, uključujući i sportsku aktivnost. Žene u međimurskom sportu uvijek su ostale u sjeni muških sportaša i ne postoji mnogo dostupne i sačuvane literature o njihovim uspjesima. Spominje se ime Elizabete Legenstein koja je bila vrlo uspješna stolnotenisačica i prvakinja Jugoslavije te Paule Sočić i Eve Schwarz. Slično je bilo i s tenisom, kojim su se bavile žene čakovečke elite npr. Beata Rosenberg, Marta Franetović, Elizabeta Wagner, Adela Videc i Vera Hatzler. Nešto masovniji odaziv žena u sportu je bio osnivanjem hazena sekcije „Čakovečkog športskog kluba“ o kojoj će biti riječ u daljnjim poglavljima.⁸⁸

Leich-Cici međuratno razdoblje u Čakovcu naziva „romantičnom fazom čakovečkog sporta“ i dijeli ju u tri faze. Prva faza je faza stolnog tenisa, druga je faza tenisa i treća faza je faza nogometa.⁸⁹ Upravo zbog toga će u ovom diplomskom radu naglasak biti na nogometu, stolnom tenisu i tenisu, dok će se ostatak sportskih društava ukratko spominjati.

10.2. „ČAKOVEČKI ŠPORTSKI KLUB“

Sportski život u međuratnom Čakovcu obilježilo je djelovanje tada najuspješnije sportske organizacije u Međimurju „Čakovečkog športskog kluba“ koji se nametnuo kao prvo ime društvenog i sportskog života, ali je veliku ulogu imao i u kazališno-amaterskom i glazbeno-scenskom radu, stoga možemo reći da je u svojem djelovanju obuhvatio i društvo i glazbu i sport međuratnog Čakovca.

Prvi spomen ČŠK-a bio je 13. travnja 1920. godine kada je primljen u Nogometni savez Jugoslavije, no kao privremeni član zbog tada još uvijek neriješenih problema s granicom između Mađarske i Jugoslavije. Na kraju godine službeno je uvršten kao član saveza.⁹⁰ Nogometna sekcija osnovana je već 1919. godine. Bila je poznata pod nazivom čakovečka

⁸⁷ Leich-Cici 1979, 30.

⁸⁸ Ana Šestak, „Međimurke u sportu“ [online] (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024) pristup: 24.10.2024., <https://mmc.hr/vijesti/v20240318.html>

⁸⁹ Leich-Cici 1979, 36.

⁹⁰ Isto, 38-39.

„Češka“.⁹¹ Zabilježeni su odigrani susreti s nogometnim momčadima iz Ljubljane, Maribora, Varaždina i Zagreba. Odigrane su i međunarodne utakmice s klubovima iz Salzburga i Graza. Zabilježeno je kako su 1932. godine u Čakovcu igrali nogometaši „Čakovečkog športskog kluba“ i F.C.“Salzburg“ i kako je susret odigran pod rasvjetom.⁹² Također, 1923. godine osnovana je atletska sekcija, a 1924. godine hazena sekcija. Sekcija „Čakovečki koturaški klub“ osnovana je 1926. godine, šahovska sekcija 1933. godine i plivačka i vaterpolska sekcija osnovane su 1934. godine kada su otvoreni bazeni.⁹³ Prvi boksački susret održan je u Čakovcu u vrijeme utakmice između „Čakovečkog sportskog kluba“ i mađarskih protivnika za vrijeme uskrasnih praznika 1927. godine. U pauzi od utakmice sukobili su se Weingerter i Benedikt.⁹⁴ Djelovala je i kuglačka sekcija koja je natjecanja održavala u kavani „Henčei“ u Čakovcu.⁹⁵

Dolaskom obitelji Legenstein u Čakovec 1926. godine, Geza Legenstein preselio je sjedište „Čakovečkog športskog kluba“ u kavanu „Royal“, stoga ona postaje središte društvenog života Čakovca u narednim godinama sve do početka Drugog svjetskog rata. Tamo su organizirane razne manifestacije, priredbe, kazališne predstave itd.⁹⁶ Geza Legenstein je bio ključna ličnost za razvoj čakovečkog sporta. Bio je iznimno svestran, trenirao je tenis, stolni tenis, bavio se šahom, biljarom, skijanjem, motociklizmom i sportskim zrakoplovstvom.⁹⁷ „Čakovečki športski klub“ se uglavnom financirao od prodaje ulaznica za sportske događaje i darovnica istaknutih dobrostojećih pojedinaca. Također, organizirala se jednom godišnje zabava na kojoj bi se također skupljali prihodi za financiranje kluba.⁹⁸ Te zabave bi se najčešće održavale na Nikolinje, dakle 6. 12.⁹⁹ S obzirom na odjek zabava „Čakovečkog športskog kluba“ u tjednim novinama, pretpostavka je da su te zabave bile vrlo dobro organizirane i posjećene. „Riječ Međimurja i Zagorja“, tjednik kojeg je uređivao dr. Jerko Franetić, spominje zabavu „Čakovečkog športskog kluba“ na Nikolinje 1924. godine. Održala se u kavani „Royal“ uz bogatu tombolu, ples itd. Ulaz je bio besplatan.¹⁰⁰ U „Varaždinskim novostima“ spominje se proslava „Čakovečkog športskog kluba“ 14. siječnja 1931. godine koja je bila iznad svih

⁹¹ Kalšan 2006, 296.

⁹² Kalšan 2006, 298.

⁹³ Isto, 296.

⁹⁴ Leich-Cici 1979, 49.

⁹⁵ Varaždinske novosti, 10.08.1933.

⁹⁶ Kalšan 2006, 299.

⁹⁷ Ana Šestak, Predmet dana: Sportski album obitelji Legenstein [online](Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2021), <https://mmc.hr/vijesti/v20200427.html> (pristup: 29.10.2024.)

⁹⁸ Leich-Cici 1979, 60.

⁹⁹ Varaždinske novosti, 14.12.1933.

¹⁰⁰ Glas Međimurja i Zagorja, 5.12.1924.

očekivanje čime se pokazuje da narod u Čakovcu poštuje i podržava svoj klub.¹⁰¹ Iste novine popraćuju i zabavu „Čakovečkog športskog kluba“ iz prosinca 1933. godine, dakle ponovno na Nikolinje, a po načinu na koji je članak napisan možemo zaključiti da su te zabave zaista bile organizirane na jednom veoma viskom nivou. Održavale su se u kavani „Royal“ i unatoč krizi imale su izuzetno veliku posjećenost. Vlasnik kavane Legenstein sam je dekorirao dvoranu.¹⁰² Inače, članovi „Čakovečkog športskog kluba“ često su se družili u kavani i tamo provodili vrijeme što se prikazuje i na fotografiji (Slika 4.) koja je nastala otprilike početkom 30-ih godina 20. stoljeća, a na kojoj se nalaze tzv. „češkaši“ ili članovi „Čakovečkog športskog kluba“ u kavani „Royal“.¹⁰³

Slika 4. „Češkaši“ na druženju u kavani „Royal“ 30-ih godina 20. stoljeća

Izvor: Ana Šestak, „Odgajani za uspjeh – Obitelj Legenstein“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.), 33.

„Čakovečki sportski klub“ imao je i redovne godišnje skupštine. Za 1929. godinu na skupštini je za predsjednika izabran Marko Leitner dok je tajnik bio Franjo Ivačić.¹⁰⁴ Za 1934. godinu održana je 3. travnja. Na tadašnjoj skupštini ČŠK je imao 246 članova što je u usporedbi s veličinom grada veliki broj. Za predsjednika je ponovno izabran dr. Jerko Franetić, dok je tajnik Eugen Hoffman, a blagajnik Milan Badanjak.¹⁰⁵ Jerko Franetović rodom je iz Komiže na Visu, no 1918. godine dolazi u Čakovec u akciji oslobođenja Međimurja. Bio je aktivan u radu ČŠK-a, usko je surađivao s dr. Ivanom Novakom i istaknuta je sportska i kulturna ličnost

¹⁰¹ Varaždinske novosti, 19.02.1931.

¹⁰² Varaždinske novosti, 14.12.1933.

¹⁰³ MMČ 11527/1-75, Zbirka sport u Međimurju, Sportski album Geze Legensteina

¹⁰⁴ Leich-Cici 1979, 51.

¹⁰⁵ Isto, 69-70.

Čakovca u međuratnom razdoblju.¹⁰⁶ Na prethodno spomenutoj skupštini prošlogodišnja sezona ocijenjena je kao uspješna. Istaknuti su rezultati teniske sekcije koja je pobijedila zagrebačku „Concordiju“. Navedeno je kako i dalje djeluju hazenašice, stolnoteniska sekcija, klizačka sekcija, kuglaška sekcija i amaterska kazališna sekcija. Nogometna sekcija koja broji 45 nogometaša osvojila je istaknuti rezultat, drugo mjesto u prvenstvu Ljubljanskog podsaveza.¹⁰⁷ U „Zbirci sport u Međimurju“ Muzeja Međimurja Čakovec nalazi se i donirani Fotokolaž na kojem je prikazana uprava i sekcije „Čakovečkog športskog kluba“. Na njemu se nalaze hazenašice, nogometaši, stolnotenisači, tenisači, kuglačka sekcija i na fotografiji u lijevom kutu vjerojatno amatersko-kazališna sekcija te uprava kluba (Slika 5.).

Slika 5. Fotokolaž uprave i sekcije Čakovečkog športskog kluba 1933. godine

Izvor: MMČ 11483/1-7, Zbirka sport u Međimurju

Proslava za desetu godišnjicu postojanja ČŠK-a je održana 8. i 9. lipnja 1930. godine. U sklopu proslave dogovorena je utakmica između ČŠK-a i reprezentacije II. razreda Zagreba. U prvom susretu gosti su pobijedili dok je u drugom susretu rezultat bio neriješen. Važno je spomenuti kako je na toj proslavi sudjelovalo mnogo uglednih građana Čakovca što govori o

¹⁰⁶ Kalšan i Kalšan 2012, 52.

¹⁰⁷ Leich- Cici 1979, 69-70.

uspješnosti čakovečkog kluba.¹⁰⁸ Za proslavu 15 godina od osnivanja ČŠK-a organizirana je 8. lipnja 1935. godine nogometna utakmica protiv varaždinske „Slobode“ i ljubljanskog „Primorja“. U sklopu obljetnice organizirani su i teniski mečevi na kojima su nastupali tada najbolji hrvatski tenisači: Franjo Schäffer, Dragutin Friedrich i Franjo Punčec.¹⁰⁹ Povodom navedene obljetnice sačuvana je fotografija (Slika 5.) priložena ispod teksta na kojoj se nalazi uprava kluba i gosti.

Slika 6. Uprava „Čakovečkog športskog kluba“ i gosti prigodom 15. obljetnice osnutka kluba 1935. godine

Izvor: Ana Šestak, „Odgajani za uspjeh – Obitelj Legenstein“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024), 56.

Bitno je spomenuti da je ženski dio ČŠK-a također imao veliku ulogu u funkcioniranju kluba. Osim što su supruge glavnih aktera kluba bile aktivne i sudjelovale u organiziranju zabava, žene su organizirale i svoje večeri. Na primjer, organizirale su čajanke „Ženski raj“ o kojoj piše i tjednik „Varaždinske novosti“ kao prvoj takve vrste u Čakovcu.¹¹⁰

O tome koliko je ČŠK imao veliki ugled u državnom kontekstu govori i članak iz zagrebačkih novina „Novosti“ u kojem se nepotpisani autor osvrće na najavu obljetnice 15 godina djelovanja ČŠK-a. U navedenom članku donosi se vijest o proslavi tog jubileja u sklopu kojeg su se odigrali nogometni turnir i teniski mečevi. Na nogometnom turniru su se za srebrni

¹⁰⁸ Leich-Cici 1979, 55.

¹⁰⁹ Vertuš 2018, 60.

¹¹⁰ Varaždinske novosti, 6.4.1933.

pokal borili ČŠK, „Građanski“, varaždinski klubovi „VŠK“ i „Sloboda“ te „Primorje“ iz Ljubljane. Također, nekoliko riječi je napisano o djelovanju kluba i ostalih sekcija. Završni dio ističe kako je ČŠK pionir čakovečkog sporta, jedan od najjačih predstavnika provincijskog sporta te kako je ponos jugoslavenskog sporta. Dakle, ČŠK se smatra klubom koji nije bitan samo na provincijskog razini, već i na državnoj razini.¹¹¹ Isto tako, važnost „Čakovečkog športskog kluba“ vidljiva je i tijekom proslave proglašenja Čakovca gradom, 23. rujna 1934. godine. U sklopu proslave, „Čakovečki športski klub“ dobio je pehar kao najbolja nogometna momčad Čakovca. Također, sportaši „Čakovečkog športskog kluba“ sudjelovali su u povorci koja je uz glazbu i izvođenje službene himne kluba krenula prema svojem igralištu.¹¹²

Iako je ČŠK kao klub koji je sastavljen od amatera postizao zapažene uspjehe, s obzirom na njegovu amatersku prirodu susretao se i s određenim problemima. U nekoliko navrata iz novina se saznaje kako su igrači i navijači kluba na utakmicama radili određene probleme i neprimjereno se ponašali.¹¹³

10.3. NOGOMET

U novoosnovanoj Državi SHS već 1919. godine počinje organizirano sportsko djelovanje. Dolazi do porasta osnivanja saveza, klubova i ostalih sportskih udruženja. U Čakovcu su početci nogometa zabilježeni 1910. godine. Naime, ekipa Građanske škole već je tada djelovala i nastupala. Njihovo nogometno igralište bilo je na tratama, a kasnije su trenirali na Majalesu. Osim ekipe Građanske škole djelovali su i CsiSK koji je bio neka vrsta vojničkog kluba i njemu suprotan ČŠKŠK. Iako su vlasti 1915. zabranile djelovanje nogometnih klubova, zabilježeno je odigravanje utakmica s „Varaždinskim športskim klubom“.¹¹⁴

Kao legalizirani klub „Čakovečki športski klub“ prvu svoju službenu nogometnu utakmicu odigrava u svibnju 1921. godine protiv zagrebačkog kluba NK „Penkala“ i pobjeđuje rezultatom 2:0. Dakle, od službenog početka djelovanja nogometne sekcije „Čakovečkog športskog kluba“, redaju se uspjesi. Sljedeći je bio pobjeda nad mariborskim „Rapidom“ 27. svibnja koji je tada već bio respektabilna momčad i definitivno favorit u tom susretu. Time se nazire uspješan rad tada gotovo nepoznate ekipe „Čakovečkog športskog kluba“ i veoma brz uspon u ostalim natjecanjima. „Čakovečki športski klub“ natjecao se u prvenstvu pete

¹¹¹ Leich-Cici 1979, 75-76.

¹¹² Ana Šestak, Čakovec postaje (konačno) gradom [online] (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.) <https://mmc.hr/vijesti/v20240605.html> (pristup: 29.10.2024.)

¹¹³ Riječ Međimurja i Zagorja, 24.9.1924.

¹¹⁴ Leich-Cici 1979, 37-38.

Varaždinske župe. Naposljetku je igrao i finale protiv „Varaždinskog športskog kluba“. Nakon što je susret prekinut zbog nevremena i pri izjednačenom rezultatu, u ponovnom odigravanju preostalog dijela susreta, Čakovec gubi s 3:2. Ipak, ispadaju i jedini i drugi s daljnjeg natjecanja. Bitno je spomenuti da je u tom početnom razdoblju „Čakovečki športski klub“ ugostio jedne od najvećih klubova Jugoslavije, između ostaloga i „Građanski“ iz Zagreba. Unatoč velikom porazu, činjenica da je klub poput „Građanskog“ došao igrati protiv ČŠK-a govori o tome koliko je nogomet u Čakovcu bio jak i važan. Tome u prilog govori i činjenica da je „Čakovečki športski klub“ sljedeće prvenstvene godine, dakle 1922. godine, postao prvakom pete Varaždinske župe, pobjedom protiv VNŠK „Drave“ i da su poslije toga ugostili još jedan vrhunski zagrebački klub „HAŠK“. ¹¹⁵

Novi uspjesi postignuti su 1925. godine kada „Čakovečki športski klub“ postaje provincijski prvak. Ponovno osvaja prvenstvo Varaždinske županije nakon čega je porazio i „Građanski“ iz Karlovca. S obzirom da „Orient“ iz Suška ne nastupa, „Čakovečki športski klub“ automatski ulazi u finale u kojem igra protiv „Marsonije“ iz Slavenskog Broda. „Čakovečki športski klub“ pobjeđuje rezultatom 1:0 i osvaja naslov pokrajinskog prvaka. U susretu protiv „Građanskog“ iz Zagreba, Čakovčani su doživjeli debakl i izgubili rezultatom 10:1. Osim uspješne sezone, 1925. godine u Čakovcu je izgrađeno i novo igralište veličine 107 x 73 metara. Osim nogometnih terena izgrađena je i atletska staza i tribine te nasip za gledatelje. ¹¹⁶

Dana 6. svibnja 1927. godine određen je kao Olimpijski dan. Na taj dan održavali su se razni susreti kojima je cilj bio čim veća posjećenost i time veći prihodi koji su se skupljali za odlazak na Olimpijske igre. U tim događajima sudjelovali su i Čakovčani, stoga možemo zaključiti da je time došlo do populariziranja i širenja ideje olimpizma. ¹¹⁷

Na utakmicama „Čakovečkog športskog kluba“ često su zabilježeni razni incidenti što od strane igrača, što od strane publike. Ti sukobi su kulminirali 1928. godine kada dolazi do vrhunca sukoba između „Čakovečkog športskog kluba“ i Zagrebačkog nogometnog podsaveza. Naime, „Čakovečki športski klub“ je uglavnom bio šikaniran, podcjenjivan i okarakteriziran kao provincijski problematičan klub, stoga su Čakovčani tražili premještanje u Ljubljanski nogometni podsavez jer su ionako većinu utakmica igrali sa slovenskim klubovima. Zbog igranja kažnjelog Božidara Jovića „Čakovečki športski klub“ je disciplinski kažnjen sa šest

¹¹⁵ Leich-Cici 1979, 40-42.

¹¹⁶ Isto, 45-47.

¹¹⁷ Isto, 49-50.

mjeseci zabrane igranja, dakle do veljače 1929. godine. Nakon tog razdoblja, opet počinje normalno sudjelovati u natjecanjima i postiže i dalje značajne uspjehe. Tek četiri godine kasnije, 1932. godine napokon je odobreno pripajanje „Čakovečkog športskog kluba“ Ljubljanskom nogometnom podsavezu.¹¹⁸ Veoma poznati nogometni susret odigran je iste godine između „Čakovečkog športskog kluba“ i „F.C. Salzburg“ jer je to prvi susret koji je odigran pod električnom rasvjetom.¹¹⁹

Osim „Čakovečkog športskog kluba“ zabilježeni su i drugi nogometni klubovi na području Čakovca u međuratnom razdoblju. Postojao je tzv. „vojni team“ koji je djelovao u sklopu vojne kasarne u Čakovcu. Kasnije je poznat pod nazivom Športski klub „Zrinjski“. Njegovo djelovanje dolazi do izražaja u vrijeme kada je „Čakovečki športski klub“ dobio zabranu nastupanja 1928. i 1929. godine. Nije bio član saveza i uglavnom je odigravao samo prijateljske susrete.¹²⁰

Osim „Čakovečkog športskog kluba“ važno je djelovanje i novoosnovanog „Građanskog športskog kluba“. Naime, prema nekim izvorima klub djeluje još od 1931. godine, no službena osnivačka sjednica održana je u listopadu 1932. godine. Osnivač kluba bio je Ante Odić, a prvi predsjednik Franjo Jelačić.¹²¹ Doktor Ante Odić bio je odvjetnik iz Čakovca i hrvatski narodni zastupnik za varaždinski kotar. Rođen je u Derventi i završio školu u Sarajevu s još nekolicinom poznatih ličnosti: dr. Ilijom Jakovljevićom, dr. Milanom Martinovićom, dr. Josipom Flegarom itd. Od rane mladosti progovarao je o nizu važnih društvenih, političkih i socijalnih problema. Sudjelovao je u Prvom svjetskom ratu, a nakon završetka rata upisao je Pravni fakultet u Zagrebu. Između ostalog djelovanja, važno je istaknuti da je bio jedan od branitelja dr. Vlatka Mačeka u prvom procesu protiv njega na državnom sudu u Beogradu. O njegovoj sposobnosti govori i činjenica da ga je Maček osobno proglasio šefom svog kabineta 1940. godine nakon čega odlazi iz Čakovca.¹²² Osim što je bio predsjednik „Građanskog športskog kluba“ i zastupnik Hrvatske seljačke stranke u jugoslavenskom parlamentu, Odić je djelovao i kao član Nadzornog odbora Ogranaka Matice hrvatske u Čakovcu i bio je i predsjednik Katoličke akcije u Čakovcu.¹²³

¹¹⁸ Leich-Cici 1979, 50-51.

¹¹⁹ Isto, 61.

¹²⁰ Isto, 50-57.

¹²¹ Ana Šestak., *Čakovečki „građani“* [online] (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.)

<https://mmc.hr/vijesti/v20240826.html>, pristup: 16.11.2024.

¹²² Varaždinske novosti, 22.02.1940.

¹²³ Međimurska kronologija s.v. Umro je Ante Odić,

<https://www.medjimurskakronologija.com/1981/08/31/umro-je-ante-odic-odvjetnik/>, pristup: 16.11.2024.

U klubu se nakon osnivanja već nalazilo preko stotinjak članova. Članovi su bili s područja Buzovca, Putjana, Travnika i samog Čakovca te polaznici Učiteljske škole i vojnici 8. konjaničkog puka. Svoje središte klub je tada imao u gostionici „Kacun“.¹²⁴ „Građanski“ je dobio svoje igralište u svibnju 1933. godine.¹²⁵ Nalazilo se kod sajmišta te su ga izgradili sami članovi. Prvu utakmicu odigrali su protiv „Seljačkog športskog kluba“ iz Pustakovca, a drugu protiv „Čakovečkog športskog kluba“. Klub je također imao amatersku kazališnu sekciju koja je u svom radu također bila vrlo uspješna, no njezin rad je detaljnije opisan u posljednjem poglavlju diplomskog rada.¹²⁶

Dakle, 1934. godine kada je Čakovec dobio status grada djeluju dva nogometna kluba. Oba kluba imaju uređena igrališta i vrhunske uvjete za treniranje i natjecanje što je veliki uspjeh za jedan provincijski grad.¹²⁷

10.4. STOLNI TENIS

Dolazak stolnog tenisa u Jugoslaviju vežemo uz Mađarsku u kojoj je postojao već prije. U Jugoslaviji su se prvi gradovi u kojima se 20-tih godina 20. stoljeća počeo igrati stolni tenis nalazili upravo uz granicu prema Mađarskoj. To su bili: Senta, Čakovec, Murska Sobota i Sombor.¹²⁸ Početak stolnog tenisa u Čakovcu vežemo uz dolazak obitelji Legenstein u Čakovec 1925. godine. Naime, Geza Legenstein tijekom svojih putovanja po Mađarskoj i sam se upoznao s tim sportom, tamo je nabavio i knjigu o stolnom tenisu i počeo se baviti tim sportom. U početku je bio samouk i igrao je protiv svoje supruge Elizabete. Prvi stol za stolni tenis u Čakovcu je načinio Mijo Hollemlberger, a opremu je nabavio kod Kaudersa koji je bio sportski novinar u zagrebačkim „Novostima“. Stolni tenis je isprva bio vezan uz Legensteineovu kavanu „Royal“ gdje je prethodno spomenuti stol za stolni tenis bio i postavljen što prikazuje fotografija (Slika 7.) priložena ispod teksta.¹²⁹

¹²⁴ Ana Šestak., *Čakovečki „građani“* [online] (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.) <https://mmc.hr/vijesti/v20240826.html>, pristup: 29.10.2024.

¹²⁵ Leich-Cici 1979, 65.

¹²⁶ Ana Šestak., *Čakovečki „građani“* [online] (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.) <https://mmc.hr/vijesti/v20240826.html>, pristup: 29.10.2024

¹²⁷ Leich-Cici 1979, 72.

¹²⁸ Isto, 79.

¹²⁹ Isto, 78.

Slika 7. Geza Legenstein i stol za stolni tenis u kavani „Royal“ 30-ih godina 20. stoljeća

Izvor: Ana Šestak, „Odgajani za uspjeh – Obitelj Legenstein“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.), 33.

„Jugoslavenski ping-pong savez“ osnovan je 1928. godine, a sjedište mu je bilo u Somboru. No, nije dugo potrajao, pa je već 1930. godine došlo do reorganizacije i osnovan je 26. siječnja „Jugoslavenski table tenis savez“ sa sjedištem u Zagrebu. Suosnivač tog saveza bio je „Čakovečki športski klub“, a član upravnog odbora Geza Legenstein.¹³⁰ Dakle, Čakovec je prvi grad u Hrvatskoj u kojem se igrao stolni tenis.¹³¹

Osim Čakovca stolni tenis se igrao i u Murskoj Soboti iz koje je Legenstein i došao u Čakovec, stoga ne čudi što su prvi stolnoteniski mečevi odigrani između „Čakovečkog športskog kluba“ i „Mure“ iz Murske Sobotice. Prvi međugradski stolno-teniski susret u Jugoslaviji održan je 1928. godine u Čakovcu između navedenih klubova. Pobjednik je bila „Mura“. Predstavnici čakovečkog kluba bili su osim bračnog para Legenstein, Nyiri poznat pod pseudonimom „Ignotus“, Habijanec, Singer, Majerščak i Antonović.¹³²

¹³⁰ Leich-Cici 1979, 80-84.

¹³¹ Ana Šestak, *Predmet dana: Sportski album obitelji Legenstein* [online] (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec) <https://mmc.hr/vijesti/v20200427.html>, pristup: 29.10.2024.

¹³² Leich-Cici 1979, 78-81.

Uspjesi stolnoteniske sekcije ČŠK-a započeli su vrlo rano od početaka tog sporta u Čakovcu. Naime, već 1929. godine Geza i Elizabeta Legenstein nastupili su za reprezentaciju Jugoslavije u Budimpešti na svjetskom prvenstvu.¹³³ Na prvenstvu države 1930. godine koje je održano Murskoj Soboti, Elizabeta Legenstein osvojila je prvo mjesto na prvenstvu za žene, time se upisala u anale sporta kao osvajačica prvog prvenstva.¹³⁴

10.5. TENIS

Teniski savez Jugoslavije osnovan je 1922. godine u Zagrebu. U to vrijeme u Čakovcu još ne postoji sportsko udruženje koje bi se profesionalno bavilo tenisom. Ako su se i bavili, to je bilo rekreativne naravi. Dakle, u počecima se u Čakovcu tenisom bavila većinom građanska elita, a tek kasnije se omasovio za široke mase.¹³⁵ Prvi spomen ozbiljnijeg organiziranog bavljenja tenisom u Čakovcu postoji krajem 19. stoljeća. Naime, tenis je uveden u školski program novoosnovane Učiteljske škole u Čakovcu. Zabilježeno je da je 1894. godine odigran prvi teniski meč na igralištu Učiteljske škole u Čakovcu. Prvi čakovečki uspješni tenisač bio je Franjo Kopjar.¹³⁶ Gradnja prvog teniskog igrališta u Čakovcu započinje 1926. godine čime počinje intenzivniji razvoj tenisa u Čakovcu. Glavni inicijatori tenisa su Geza Legenstein i dr. Jerko Franetović. Zanimljivo je naglasiti da je gradnja započela iako za to nisu još osigurana sredstva. Naime, cigla se vozila iz srušene čakovečke žitnice. Čakovečki vlasnici tvornice su imali razumijevanje i igralište je svejedno izgrađeno iako je za potrebe izgradnje u početku bio predviđen mnogo manji iznos nego što je bio na kraju. U početku su izgrađena dva paralelna igrališta, te je predviđen prostor i za treće igralište.¹³⁷ Osim Legensteina i Franetovića, gradnji teniskih terena poticaj su dale i mnoge druge ugledne i bogate ličnosti tadašnjeg Čakovca koji su također bili i izvrsni igrači tenisa: Laszlo Piro, Mijo Sočić, Nada Franetović, Marta Franetović, Laslo Njiri, Krešo Kovačić, dr. Vera Heizler, dr. Stjepan Wolf, Rosenberg, Neumann, Milan Raihng, Suzika Bek, Eliza Wagner i Franjo Kopjar.¹³⁸

Čakovečka škola tenisa djelovala je u sklopu „Čakovečkog športskog kluba“. Teniska sekcija osnovana je 1926. godine, a prvi ljudi koji su volonterski poučavali tenis u Čakovcu, bili su: Franjo Kopjar, Krešo Kovačić i Geza Legenstein. S obzirom da je u početku tenis u Čakovcu bio amaterske prirode, teniska sekcija se financirala od članarina, priloga

¹³³ Leich-Cici 1979, 81.

¹³⁴ Isto, 84.

¹³⁵ Isto, 86.

¹³⁶ Vertuš 2018, 42-44.

¹³⁷ Leich Cici 1979, 86-88.

¹³⁸ Lisjak 1997, 38.

dobrostojećih Čakovčana i organiziranja raznih priredba i zabava. Važno je spomenuti da Varaždin, koji je tada bio veći grad, nije imao tenisku sekciju pa su često Varaždinci dolazili igrati tenis u Čakovec.¹³⁹ Ubrzo su stigli i prvi rezultati, pobjeda na prvom turniru u Celju, čime započinje razvoj čakovečkog tenisa.¹⁴⁰ Tenis je u Čakovcu bio najprije sport visoke elite grada. Oni su se nakon izgradnje počeli rekreativno baviti tenisom. Sakupljači loptica bili su dječaci iz obližnjeg naselja Marof. Za njih je uobičajeno ime bilo „bosonogi“. Kada nisu igrali njihovi poslodavci, „bosonogi“ su uzeli drveni reket tzv. „deskač“ i igrali bi međusobno te tako samouko učili igrati tenis. Ti dječaci kasnije su postali jedni od najboljih čakovečkih tenisača.¹⁴¹ Jedna od glavnih ličnosti čakovečkog tenisa svakako je danas svjetski poznati Franjo Punčec koji je također počeo kao sakupljač loptica, bio je jedan od „bosonogih“, a ubrzo se probio u vrh teniske elite. Profesionalno je tenis počeo trenirati 1930. godine. Njegov talent dolazi do izražaja na njegovom prvom državnom prvenstvu, VII. Nacionalnom turniru za prvenstvo Jugoslavije koji je održan u Zagrebu. Naime, Punčec je jedini koji je čakovečkom klubu donio pobjedu. Ondje ga se ističe kao talentiranog i darovitog igrača te mu se predviđa sjajna teniska budućnost. Već sljedeće 1931. godine Punčec na prvenstvu države osvaja naslov juniorskog prvaka iako je i u seniorskoj kategoriji kotirao vrlo dobro i zabilježio pobjede. Poslije toga potpisuje za zagrebačku „Concordiu“ i više nije član ČŠK-a.¹⁴²

Franjo Punčec je živio u naselju Strahoninec kraj Čakovca. Rođen je 22. studenog. 1913. godine, a umro je u Johannesburgu 5. siječnja 1985. godine. Godinama je bio državni reprezentativac Kraljevine Jugoslavije i kasnije Nezavisne Države Hrvatske 1932. – 41. te Federativne Narodne Republike Jugoslavije 1946. godine. U razdoblju Drugog svjetskog rata vratio se u Čakovec i radio u parfumeriji. Bio je državni prvak Jugoslavije u razdoblju od 1933. godine do 1939. godine. Igrao je samostalno i u parovima gdje je s partnerima također osvajao naslove prvenstava. S Paladom je osvajao 1934. i 1936. godine i s F. Kukuljevićem 1938. godine. U igri mješovitih parova naslov je osvojio s Milom Maksimović 1932. godine. Osvojio je nekoliko puta i međunarodno prvenstvo Jugoslavije. Pojedinačni naslov osvojio je 1934., 1936. i 1937. godine. U igri parova naslov je osvojio 1932. i 1934. godine, a u igri mješovitih parova s Vlastom Gostišom naslov je osvojio 1934. godine. Redovno je sudjelovao i u susretima za odigravanje Davis Cupa. U 26 susreta nastupio je 62 puta i ostvario 33 pojedinačne i 9 pobjeda u paru. U završnici europskog dijela Davis Cupa igrao je 1936., 1938. i 1939. godine.

¹³⁹ Vertuš 2018, 49.

¹⁴⁰ Leich-Cici 1979, 86-88.

¹⁴¹ Vertuš 2018, 47-50.

¹⁴² Leich-Cici 1979, 86-88.

Naslov prvaka Davis Cupa reprezentacija Jugoslavije osvojila je 1939. godine. Od ostalih rezultata bitno je spomenuti osvajanje međunarodnog prvenstva Južne Amerike 1938. godine, osvajanje prvenstva Skandinavije u paru s Paladom 1938. godine, osvajanje prvenstva Japana 1939. godine, osvajanje prvenstva Južnoafričke Unije 1949. godine te osvajanje prvenstva Egipta 1948. godine. Franjo Punčec je također igrao u polufinalu međunarodnog prvenstva Francuske poznatije i pod nazivom Roland Garros 1938. godine te polufinalu međunarodnog prvenstva Engleske, poznatije pod nazivom Wimbledon 1938. i 1939. godine. Poslije brojnih uspjeha odselio je 1947. godine u Kairo te 1952. u Johannesburg gdje i umire. Nakon teniske karijere bavio se trenerskim poslom.¹⁴³

10.6. LAKA ATLETIKA

U „Čakovečkom športskom klubu“ postojala je i sekcija lake atletike nakon što je na igralištu izgrađena atletska staza. Time su se stvorili uvjeti za treniranje atletike. Čakovec je prvi put zastupljen na državnom atletskom prvenstvu Jugoslavije 1923. godine. Iste godine Sušnić je osvojio čak dvostruki naslov prvaka države. Kao član „Čakovečkog športskog kluba“ pobijedio je u trčanju na 800 metara i 1500 metara. Time ga smatramo prvom osobom iz Čakovca koji je osvojio naslov državnog prvaka u sportu. Sušnić se sportom bavio amaterski, bio je zaposlen u tvrtki „Braće Graner“ i nije imao trenera, već je sam sebe trenirao kao član „Čakovečkog športskog kluba“, čime je ovaj uspjeh još vrjedniji. Nisu poznati ostali važniji uspjesi atletske sekcije, stoga možemo pretpostaviti da njezino djelovanje nije na razini stolnoteniske, teniske i nogometne sekcije. Zabilježeno je 1926. godine organiziranje štafetne utrke ulicama grada Čakovca između nogometne sekcije „Čakovečkog športskog kluba“ i nogometne sekcije HAŠK-a. Pobjedu je odnio HAŠK iz Zagreba, a organiziranjem štafete prvi put je održano neko atletske natjecanje u Čakovcu.¹⁴⁴

10.7. HAZENA

Hazena je poznata kao preteča današnjeg rukometa, a potječe iz Češke. Hazenom su se pretežno bavile žene. To je zapravo igra koja se igrala loptom, na nogometnom terenu. Svaka ekipa se sastojala od 7 igračica koje su međusobno rukom dodavale loptu, a cilj je bio zabiti gol.¹⁴⁵ U Čakovcu se hazena počela igrati vrlo rano otprilike 1926. godine i smatramo da je to prvi sport kojim su se žene u Čakovcu počele ozbiljnije baviti. Djevojke su trenirale s nogometnom sekcijom „Čakovečkog športskog kluba“, no nije potvrđeno postojanje hazenaške

¹⁴³ Hrvatska enciklopedija, s.v. Franjo Punčec, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/punccec-franjo> (15.09.2024.)

¹⁴⁴ Leich-Cici 1979, 124.

¹⁴⁵ Hrvatska enciklopedija, s.v. Hazena, <https://enciklopedija.hr/clanak/hazena>

sekcije sve do 1930. godine. Do ozbiljnijeg djelovanja hazenaške sekcije dolazi 1932. godine kada dolazi i do njezine reorganizacije. Na čelo ekipe kao trener i tajnik dolazi Josip Strahonja, a gospođa Franetović postaje predsjednica hazene u Čakovcu. Hazenašice „Čakovečkog športskog kluba“ prikazane su na fotografiji (Slika 8.) ispod teksta. Ubrzo je Čakovec domaćin turnira koji se odvijao u kolovozu 1932. godine i koji je služio kao kvalifikacije za ulazak u Zagrebački hazena podsavez. Na turniru su osim „Čakovečkog športskog kluba“ sudjelovale ekipe „Slavije“ i „Varaždinskog športskog kluba“. Prvi dan se susreću hazenašice „Čakovečkog športskog kluba“ i „Varaždinskog športskog kluba“, a pobjedu od 12:4 odnose Čakovčanke na krilima sestri Hirschsohn. Ta je utakmica ujedno i prva hazena utakmica u Jugoslaviji odigrana pod električnom rasvjetom noću. Prve registrirane hazenašice „Čakovečkog športskog kluba“ su: Fanika Alvagy, Ruža Focher, Marija Freyler, Olga Hirschsohn, Štefica Kemec, Kornelia Kralj, Mancika Makovec, Margita Novak, Anka Rosenabum i Mancika Rozsa. One su još neko vrijeme postizale sjajne rezultate, bile si aktivne i cijenjene, no od 1933. godine njihova se aktivnost nešto smanjuje.¹⁴⁶

Slika 8. Hazenašice „Čakovečkog športskog kluba“

Izvor: Ana Šestak, „Međimurke u sportu“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.), <https://mmc.hr/vijesti/v20240318.html> (pristup: 29.10.2024.)

10.8. SOKOL

Sokol ili sokolstvo je tjelovježbeni pokret nastao u 19. stoljeću. Nositelji pokreta bili su liberalni građanski slojevi. Oni su se u početku zauzimali za veća prava slavenskih naroda u

¹⁴⁶ Leich-Cici 1979, 125-129.

okviru Monarhije. U vrijeme I. svjetskog rata sokol nije djelovao jer je bio zabranjen. S radom započinje tek nakon rata. Osnovan je „Sokolski savez Srba, Hrvata i Slovenaca“ 1919. godine u Novom Sadu, a 1920. preimenovan je u „Jugoslavenski sokolski savez“. Zbog nezadovoljstva, 1922. godine osnovao se „Hrvatski sokol koji je djelovao do 1929. godine“.¹⁴⁷ Inače, „Hrvatski sokol“ je bila prorežimska organizacija, stoga ne čudi što su u upravi djelovali utjecajni ljudi u društvu i što su se organizirale manifestacije koje imaju veze sa svetkovinama.¹⁴⁸

U Čakovcu „Sokol“ počinje djelovati od 1920. godine. Prvo njihovo sudjelovanje na sokolskim sletovima je u Osijeku 19. lipnja 1921. godine. Aktivnije djelovanje zabilježeno je tek od 1928. godine. U djelovanju sokolskog društva isticali su se dr. Ivan Novak, dr. Ante Blažić, dr. Jerko Franetović, dr. Miljenko Svoboda, Miroslav Iskra. U sklopu „Hrvatskog sokola“ u Čakovcu su djelovale sportske sekcije, ali i glazbena sekcija. Utjecaj sokolskog društva u Čakovcu vidljiv je i danas jer su 1931. godine započeli gradnju Sokolskog doma u Čakovcu. To je bilo zamišljeno kao dvorana koja bi bila otvorena širem krugu građana. Važnost djelovanja „Hrvatskog sokola“ za međimurski sport jest u tome što je u vrlo kratkom vremenu to postao jedan od najmasovnijih oblika tjelovježbe kojim su se Međimurci bavili. Zabilježeno je održavanje sletova na kojima su sudjelovale sokolske organizacije iz cijelog Međimurja.¹⁴⁹

10.9. ORLOVSKI POKRET

Pokret koji je nastao kao odgovor na sokolski pokret bio je orlovski pokret. Naime, to je pokret koji je uključivao načela katoličke vjere za razliku od ideja sokolskog pokreta koji je uključivao nešto liberalnije ideje i načela. Temeljna djelatnost orlovskog pokreta također je bila poticanje tjelovježbe kod mladih, poticali su tjelesni i duhovni razvoj čovjeka u skladu s katoličkim učenjem. U Hrvatskoj je 1923. godine počeo djelovati „Hrvatski orlovski savez“. Nositelj orlovskog pokreta u Čakovcu bilo je društvo „Branimir“ čiji voditelj je bio Ljubo Kuntarić, poznati čakovečki skladatelj o kojem će više riječi biti u sljedećem poglavlju o glazbi. Orlovska društva djelovala su pretežno u seoskim područjima Međimurja što je očekivano jer su ta područja na kojima je katolička vjera duboko urezana u svakodnevni život stanovništva. I ta organizacija našla se pod pritiskom Šestosiječanjske diktature 1929. godine poslije koje dalje djeluje u sklopu Križarske organizacije.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Hrvatska enciklopedija, s.v. Sokol <https://www.enciklopedija.hr/clanak/57005> (pristup: 15.09.2024.)

¹⁴⁸ Leich-Cici 1979, 113.

¹⁴⁹ Isto, 113-123.

¹⁵⁰ Ana Šestak., „Orlovi u Međimurju“ [online] (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.) <https://mmc.hr/vijesti/v20240422.html> (pristup: 29.10.2024.)

11. GLAZBA U MEĐURATNOM RAZDOBLJU U ČAKOVCU

U razdoblju prije Prvog svjetskog rata glazbu vežemo uz gostionice u kojima su nastupali ciganski bendovi, oni su prepoznatljivi po zvuku cimbala, violine i „bajza“.¹⁵¹ Već od prije poznata je tradicija sakralne glazbe s obzirom da je Međimurje cijelo vrijeme dio Zagrebačke nadbiskupije. Hrvatsko svećenstvo je koristilo pjevačke zborove, sakralne obrede i liturgijske priredbe kako bi uključilo stanovništvo i očuvalo hrvatski identitet.¹⁵² „Dobrovoljno vatrogasno društvo Čakovec“ već je 1895. godine imalo svoje organizirane „bandiste“. Ta glazbena skupina sastojala se od 18 članova koji su svi odredom amateri, a predvodio ih je kapelnik Smith koji se glazbom bavio profesionalno. Predsjednik društva je bio poznati čakovečki poduzetnik Valent Morandini. Oni su održavali ljetne priredbe u tada novoizgrađenom drvenom paviljonu u gradskom parku. U svojem repertoaru uvrštavali su razne glazbene vrste: polke, mazurke, čardaše, koračnice i Straussove valcere.¹⁵³

I nakon rata u gostionicama su svirali bendovi. Najpoznatiji su bili orkestar „Vinceki“ koji su nastupali u gostionici „Kelemen“. Oni su svoj repertoar prilagođavali raspoloženju klijenata.¹⁵⁴ Već 1919. godine u Međimurju su nastupali hrvatski glazbenici, na koncertu koji je održan u dvorani hotela „Zrinski“. Zanimljivo je da je o tome događaju u „Međimurskim novinama“ članak napisao Josip Štolcer. On je 1920. godine objavio svoju prvu uspješnicu, skladbu „Nokturno“.¹⁵⁵ Na festivalu u Donaueschingenu 1924. godine Štolcer je osvojio prvu nagradu za svoju skladbu „Prvi gudački kvartet“.¹⁵⁶ Scheier je inače u svojoj dvorani često ugostio razne strane glazbenike i kazališne skupine, npr. njemačke putujuće kazališne skupine i ansambl donskih „Kozaka“ inače ruskih emigranata.¹⁵⁷ S obzirom na njegov doprinos u društvenom životu Čakovca, nije isključeno da je njegovim djelovanjem u Čakovec dospio val novih trendova u glazbi i kazališnom amaterizmu.

Slična situacija je bila i s kavanom „Royal“ obitelji Legenstein. Naime, središta glazbenog isto kao i sportskog života bile su kavane i gostionice od kojih se definitivno isticala kavana „Royal“. O njoj je bilo već riječ u prethodnim poglavljima. U navedenoj kavani svirala se klasika, valceri, tango, čarlston, jazz i step.¹⁵⁸ Zajedno s Legensteinima u Čakovec je došao

¹⁵¹ Lisjak 1997, 15.

¹⁵² Isto, 18.

¹⁵³ Isto, 13.

¹⁵⁴ Isto, 22.

¹⁵⁵ Isto, 24.

¹⁵⁶ Isto, 27.

¹⁵⁷ MMČ, „Ostavština Josipa Muncija“

¹⁵⁸ Šestak 2024, 52-53.

novi glazbeni žanr - jazz. Kao što je već prethodno spomenuto, u kavani „Royal“ održavane su brojne glazbene večeri pa je tako 1933. godine na „Šaljivoj pokladnoj reduti s plesom“ zabilježeno gostovanje „Jazz profesora E. Kubičeka“ koji izvode „Fratellini prvi jazz na svijetu“ (Slika 9.).¹⁵⁹

Slika 9. Plakat za „Šaljivu pokladnu redutu“ 1933.

Izvor: Ana Šestak, „Odgajani za uspjeh – Obitelj Legenstein“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.), 34.

Početke domaćeg jazzu u Čakovcu vežemo uz bend „Veseli vragovi“ koji je redovno nastupao u kavani „Royal“. U navedenom bendu su svirali Geza i Ladislav Legenstein te đaci i studenti od kojih je jedan bio i Ljubo Kuntarić.¹⁶⁰ Ljubo Kuntarić bio je hrvatski skladatelj rođen u Čakovcu, koji je kasnije bio poznat po svojim skladbama zabavne i crkvene glazbe. Skladao je razne poznate šlagere koji su bili izuzetno popularni i osvojili razne nagrade hrvatske glazbene scene, operete i skladbe za djecu.¹⁶¹ Bitno je spomenuti da se tada jazzom shvaćalo sva modernije muzika koja nije imala folklorni dio u sebi. Nakon „Vragova“ jazz u Čakovcu izvodi sastav „Snjeguljica i sedam patuljaka“. U sastavu su svirali Marika Belovari i sedam mladića. Kasnije su s njima nastupale razne poslijeratne hrvatske zvijezde poput Vice Vukova i Ane Štefok. Geza Legenstein bio je i sam izvrstan „jazzar“, odnosno virtuoz na crno bijelim

¹⁵⁹ Ana Šestak, *Jazz u Čakovcu* [online] (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2022.), <https://mmc.hr/vijesti/v20220322.html> (pristup: 29.10.2024.)

¹⁶⁰ Šestak 2024, 29.

¹⁶¹ Hrvatski biografski leksikon s.v. Ljubo Kuntarić, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/kuntaric-ljubo> (pristup: 15.09.2024.)

tipkama.¹⁶² Zapamćen je kao izuzetan sportaš i promotor čakovečkog sporta, no isto tako je bio talentiran i u glazbenom smislu. Naime, Legenstein je samouk glazbenik i naučio je svirati čak nekoliko instrumenata. Dakle, osim što je bio uspješan u sviranju klavira, na kojem je često samostalno zabavljao svoje goste, isto toliko bio je uspješan i u skladanju. Skladao je šlagere, a notni zapisi šlagera „Čim tebe spazih ja“ i „Za tvoje oči“ tiskani su 1938. u Nakladi Albina. Također, dobio je i nagradu Radio-stanice Zagreb. Kao talentirani skladatelj napisao je glazbu himne „Čakovečkog športskog kluba“ dok je riječi napisala Marta Franetović. Nadalje, potpomagao je i režirao radove amaterske kazališne skupine ČŠK-a za koju je također i pisao skladbe. Ostatak obitelji je također imao glazbenog talenta. Osim Lili Legenstein, Gezina supruga Elizabeta također je uspješno svirala klavir te njihovo drugo dijete Ladislav koji je svirao u bendu „Veseli vragovi“.¹⁶³ Obitelj Legenstein i kavana „Royal“ imali su utjecaj na svim sferama društvenog života, u Čakovcu su donijeli dašak srednjoeuropskih kulturnih središta, kavana „Royal“ nalik je na poznate kavane Budimpešte ili Beča, a Čakovcu su predstavili i glazbene novitete dalekog „zapada“. Činjenica da su ljudi u čakovečkim kavanama već 30-ih godina 20. stoljeća plesali na ritmove jaza ili charlstonea gotovo je nestvarna, s obzirom da je gotovo desetak godina prije Čakovcu mali provincijski gradić u kojem je i dalje najveći događaj u tjednu odlazak na misu u nedjelju.

Glazbena zvijezda, talentirana kćer Elizabete i Geze Legenstein, Lili Čaki Legenstein, jedna je od osoba koja je upravo te nove trendove donijela i prva izvodila u Čakovcu. Bila je hrvatska pjevačica, sopranistica, glumica i koreografkinja rodom iz Murske Sobotice te podrijetlom Židovka.¹⁶⁴ Odmalena se isticala svojim talentom za ples i glazbu koju je pokazivala najprije nastupajući kod svog oca u kavani „Royal“ u Čakovcu.¹⁶⁵ Pohađala je Državnu glumačku školu u Budimpešti, a diplomirala je klasični balet i moderni ples.¹⁶⁶ Svoje znanje naučeno u Budimpešti često je pokazivala čakovečkoj publici koja je tih večeri gotovo u potpunosti popunila kavanu „Royal“. Prvi put je nastupila u kavani 1930. godine na *Karnevalskoj večeri* (Slika 10.).¹⁶⁷

¹⁶² Ana Šestak, *Jazz u Čakovcu* [online] (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2022.), <https://mmc.hr/vijesti/v20220322.html> (pristup: 29.10.2024.)

¹⁶³ Šestak 2024, 52-53.

¹⁶⁴ Hrvatski biografski leksikon s.v. Lili Čaki, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/caki-lili> (pristup: 20.10.2024.)

¹⁶⁵ Šestak 2024, 57.

¹⁶⁶ Hrvatski biografski leksikon s.v. Lili Čaki, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/caki-lili> (pristup: 20.10.2024.)

¹⁶⁷ Šestak 2024, 34.

Slika 10. Najava za prvi nastup Lili Legenstein u kavani „Royal“ na „Karnevalskoj večeri“

Izvor: Ana Šestak, „Odgajani za uspjeh – Obitelj Legenstein“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.), 34.

Nastupila je 1932. godine na „Orientalskoj večeri“ na Silvestrovo zajedno s Livijom Hahn.¹⁶⁸ Kao učenica budimpeštanske baletne škole nastupila je u kavani „Royal“ na „Klasičnoj i ekscentričnoj plesnoj večeri“ 1933. godine koja je doživjela veliki uspjeh. Naime, ona i njezina kolegica Livija Hahn predstavile su svoje plesne točke. Pratili su ih na klaviru Jelena Meider i Lilin otac Geza Legenstein.¹⁶⁹

Slika 11. Plakat za „Klasično i ekscentrično večer“ 1934.

Izvor: Ana Šestak, „Odgajani za uspjeh – Obitelj Legenstein“ (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024.), 34.

¹⁶⁸ MMČ, 11555, Zbirka arhivske i memoarske građe, Plakat za Orientalnu večer u kavani Royal na Silvestrovo 1932. godine

¹⁶⁹ Varaždinske novosti, 10.8.1933.

Lili Legenstein i sama je bila aktivna članica kazališno-amaterske skupine „Čakovečkog sportskog kluba“ o čemu saznajemo iz izvora iz njezine ostavštine, odnosno fotografije Lili u predstavama „Čakovečkog sportskog kluba“, plakata za premijeru operete „Ciganjska ljubav“ o kojoj će biti riječi u sljedećem poglavlju i njezine diplome za deset godina djelovanja u kazališno-amaterskoj sekciji „Čakovečkog sportskog kluba“ (Slika 12.).¹⁷⁰

Slika 12. Diploma Lili Legenstein za 10 godina djelovanja u kazališno-amaterskoj sekciji „Čakovečkog sportskog kluba“

Izvor: Muzej Međimurja Čakovec, „Ostavština Lili Legenstein“

Lili Legenstein je nakon završene škole najprije radila u Narodnom kazalištu „Ivan Zajc“ u Rijeci kao članica baletnog ansambla, a kasnije kao operetna solistica. Od 1951. do 1982. godine nastupa u kazalištu „Komedija“ u Zagrebu. U svom radu istaknula se kao operetna subreta i plesačica te kao uspješna koreografkinja u kazalištu „Komedija“.¹⁷¹ Njezin talent vidljiv je odmalena što je prikazano i u filmu „Lili - rođena za step“ u kojem se govori o tome kako je njezin otac zamolio plesača stepa koji je nastupao u njegovoj kavani da joj pokaže nekoliko osnova stepa. Ona je sa samo pet godina u jednom danu naučila osnovne korake stepa. Odmalena je bila svestrana, učila je klavir, u Budimpešti je prije glumačke škole pohađala i satove klavira, baletnu akademiju i satove pjevanja. U plesnoj školi Lili je imala i satove stepa koje je držao jedan od najboljih mađarskih plesača stepa. Ubrzo je postala jedna od najboljih plesačica stepa u Mađarskoj. Uzori su joj bili moderni plesači poput Ginger Rogers i Freda Astairea. Nakon što je završila Državnu glumačku školu u Budimpešti 1942. godine, odlučila je ostati djelovati u Budimpešti pa je za uspomenu na Čakovec uzela umjetničko ime Lili Čaki

¹⁷⁰ Šestak 2024, 56.

¹⁷¹ Hrvatski biografski leksikon s.v. Lili Čaki, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/caki-lili> (pristup: 20.10.2024.)

po kojem je danas i poznatija. Neko vrijeme zadržala se u Budimpešti gdje je njezino djelovanje bilo vrlo uspješno, no uslijed bolesti u ožujku 1944. godine vratila se na kratko u Čakovec i tamo ostala zbog njemačke okupacije Mađarske u koju se više nije mogla vratiti.¹⁷² Kao što možemo zaključiti, glavni akteri glazbenog života u Čakovcu bili su obitelj Legenstein koja je osim navedenih glazbenih večeri organizirala mnoge druge glazbene i plesne događaje u Čakovcu. Lili Legenstein još je kao djevojčica bila glazbena zvijezda Čakovca i uveseljavala građane na glazbenim večerima koje su bile izuzetno dobro posjećene.

U Čakovcu su u to vrijeme postojale i plesne škole koje su vodili Ernest Turneier i Mark Neumann koji je tečajeve plesa održavao u dvorani hotela „Zrinski“.¹⁷³ Mark Neumann otvorio je svoju plesnu školu u Čakovcu 19. listopada 1932. godine. To je bila škola plesa u kojoj se učilo plesove poput gavote, menuet valcera, schotischa ili ritmičkih vježbi za djecu. Naime, Mark Neumann bio je učitelj plesa koji je iste tečajeve održavao i u ostalim gradovima.¹⁷⁴ Plesna škola je aktivno djelovala i organizirala dječje priredbe poznatije pod nazivom „Plesni vjenčić škole Najman“ na kojima su prikazivali naučeno. Prvi rezultati rada Neumannove plesne škole vidljivi su na prvoj priredbi organiziranoj već 27. 11. 1932. godine.¹⁷⁵ O razvijenosti Čakovca dovoljno govori činjenica da je poznati učitelj plesa istu stvar odlučio učiniti i u Čakovcu što ga svrstava u izuzetno društveno razvijeno središte tadašnje države.

Profesor Janko Slogar 1939. godine osniva „Hrvatsko pjevačko društvo Zrinski“ u sklopu Učiteljske škole u Čakovcu. Imalo je dvadesetak članova, a predvodio ih je voditelj zbora Josip Požgaj. Svrha osnivanja zbora bila je očuvanje uspomene na obitelj Zrinskih, poznatu čakovečku i hrvatsku plemićku obitelj.¹⁷⁶

Jedna od ključnih ličnosti glazbe u međuratnom razdoblju u Čakovcu bio je dakako i poznati čakovečki skladatelj Josip Štolcer Slavenski. Rođen je 11. svibnja 1896. godine, a odrastao je u pekarskoj obitelji u Čakovcu. Njegovi roditelji, iako radnički ljudi iz puka, imali su glazbena iskustva, stoga su ga od malena upućivali u smjeru glazbe. S obzirom da njegova obitelj nije imala sredstva za financiranje gimnazije, upisuje pekarsku školu i paralelno s školom radi kao pekar u Varaždinu. Tamo upoznaje Antuna Stöhra, glazbenog pedagoga koji uz pomoć pijanista Dragutina Simona pokušava Slavenskog upisati u Muzičku školu Hrvatskog

¹⁷² Šestak 2024, 57-59.

¹⁷³ Šestak 2024, 29.

¹⁷⁴ Varaždinske novosti, 20.10. 1932.

¹⁷⁵ Varaždinske novosti, 1.12.1932.

¹⁷⁶ Lisjak 1997, 354.

glazbenog zavoda. Međutim, oni ne uspijevaju, ali se za Slavenskog zalažu i Ivan Novak i bogata Nina Volak, inače židovskog podrijetla, te ga uspijevaju upisati u konzervatorij u Budimpešti. Međutim, 1915. godine dobiva poziv u vojsku, stoga prekida studij i nakon završetka rata vraća se u Čakovec. Prije odlaska na trogodišnje školovanje u Prag, izdaje svoju prvu uspješniju skladbu „Nokturno“ koju je izvela Zagrebačka filharmonija pod dirigentskom palicom Milana Sachsa 1920. godine. Nakon tri godine koje provodi u Pragu, vraća se u Zagreb, postaje profesor na Kraljevskoj muzičkoj akademiji u Zagrebu i postaje izuzetno stvaralački aktivan.¹⁷⁷ Nakon godinu dana u Zagrebu, seli u Beograd, a kasnije u Pariz. Iz Pariza se vraća 1932. godine opet u Beograd. Njegova važnost za međimursku glazbu je što je u svojim skladbama između ostaloga koristio i međimurske narodne melodije i na taj način širio međimursku narodnu glazbu po Europi. Naime, iako je vrlo ubrzo otišao iz Međimurja, ono mu je u velikom broju skladbi bilo izvor inspiracije, stoga je vrlo bitna figura u očuvanju međimurske baštine. Napisao je veliki broj različitih djela, no „Simfonija orijenta“, „Simfonijski ep“, „Balkanofonija“, „Slavenska sonata“ i „Sonata religioza“ su njegova najpoznatija djela.¹⁷⁸

U međuratnom razdoblju počinje djelovanje još jednog talentiranog pučkog pjesnika čije pjesme su uglazbljene. Florijan Andrašec bio je iznimno svestrana ličnost, rodom iz Dekanovca. Sakupljao je narodne pjesme, pisao je pjesme, bio je slikar i kipar, skladatelj, orguljaš itd. Nakon što je sudjelovao u Prvom svjetskom ratu i kao većina Međimuraca, proveo ga je na ruskom bojištu, vratio se u Međimurje i započeo svoju djelatnost. Pjesme koje je on sakupio ili napisao objavio je Vinko Žganec u svojoj knjizi „Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja“. U njoj su objavljene i dan danas popularne pjesme u Međimurju: „Mura, Mura“, „Ružica sem bila“, „Stopram sam se oženil“, „Zimske so nam doge noći“.¹⁷⁹

Vinko Žganec bio je hrvatski etnolog i muzikolog rodom iz Vratišincea. Njegovo djelovanje je iznimno bitno za očuvanje „Međimurske popevke“. Naime, on je još u ranoj mladosti sakupio narodne napjeve iz Međimurja i obuhvatio ih je u zbirci „Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja (I–II, 1916–20)“.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Eva Sedak, Vinko Lisjak, Ladislav Varga. „Josip Štolcer Slavenski : 25 godina Vjesnikove nagrade za glazbu“ (Čakovec: Međimurska županija, 1996), 13-17.

¹⁷⁸ Kalšan i Kalšan, 2012, 171.

¹⁷⁹ Isto, 13.

¹⁸⁰ Hrvatska enciklopedija s.v. Vinko Žganec, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/zganec-vinko> (pristup: 28.10.2024.)

Glazbeni život u Međimurju općenito gotovo uvijek se temeljio na tradicionalnim notama i pjesmama. U međuratnom razdoblju, u Čakovcu se zahvaljujući Legensteinima i Scheieru počinju probijati nešto moderniji zvukovi koji su Čakovcu preobrazili u kulturni, moderni grad. Ipak, paralelno s novim i modernim zvucima, tradicionalna glazba ne zamire, već zahvaljujući Andrašecu i Žgancu ostaje zapisana za novije generacije.

11.1. KAZALIŠNI I GLAZBENO-SCENSKI AMATERIZAM U MEĐURATNOM RAZDOBLJU U ČAKOVCU

Vinko Lisjak u svojoj knjizi „Izvorišta i tokovi: stoljeće društvenog, kulturnog i zabavnog života Čakovca“ spominje pojam kazališnog amaterizma kojeg povezuje s objedinjavanjem kulture i sporta u međuratnom razdoblju u Čakovcu.¹⁸¹ Vertuš u svojoj knjizi „Međimurski tenis (1894. - 2016.): S treće strane mreže“ piše o društvenom životu u Čakovcu 30-ih godina 20. stoljeća. Spominje djelovanje „diletantskih“ ili amaterskih kazališnih skupina koje su svojim predstavama bili čuvari hrvatskog govora i hrvatskog identiteta.¹⁸² U ovom diplomskom radu cilj je prikazati rad amaterskih sekcija sportskih klubova u Čakovcu jer je zaista poprimio oblik svojevrsnog fenomena. Naime, rad sportskih klubova općenito, a pogotovo njihovih amatersko-kazališnih sekcija godinama su obogaćivali društveni život Čakovca, njihov rad vezan je za godišnje zabave, proslave jubileja, bitne događaje za Čakovcu i na taj način su Čakovcu preobrazili iz provincijskog gradića u moderno urbano središte s bogatim kulturnim i kazališnim životom. Čakovcu nije imao kazalište i još uvijek ga nema, ali amaterske skupine čakovečkih sportskih klubova nekoliko puta su nastupale u Narodnom kazalištu u Varaždinu što dovoljno govori o kvaliteti njihove izvedbe.

Kao što je navedeno u prethodnim poglavljima, u Čakovcu se nakon Prvog svjetskog rata ubrzo započinje s obnovom svih aspekata života uključujući i kulturno stvaranje. Prvi su s radom nastavili čakovečki franjevci koji su uvježbavali zajedno s katoličkom omladinom prve predstave. Osnivali su i zborove i glazbene sastave. Težnje čakovečke vlasti za popularizacijom i obnovom kulturnog života rezultirale su osnivanjem Kazališnog odbora u Čakovcu. Zabilježeno je da je prva sjednica održana 6. listopada 1924. godine u maloj dvorani hotela „Zrinski“. Predsjednik odbora bio je Bogdan Kovačić, potpredsjednik Lavoslav Kovač, tajnik Lacko Kronast te blagajnik Milan Badnjak. Oni su nastojali popularizirati kazališni amaterizam tako da su dogovorili gostovanje Gradskog kazališta u Varaždinu svakog četvrtka 1924. i 1925. godine. Izvedene su sljedeće predstave: „Svadba Krečinskog“, „Običan čovjek“, „Rodoljupci“,

¹⁸¹ Lisjak 1997, 11.

¹⁸² Vertuš 2018, 52.

„Gogoljeva smrt“, „Seja“, „Ponoć“ i „Scamplo“. Vrlo važan događaj je izvođenje predstave „Ponoć“, ekspresionistička drama koja je u Čakovcu donijela zadnji modu moderne umjetnosti. Djelovanje navedenog odbora kasnije je potaknulo stvaranje amaterskih sekcija i organizacija koje su se i same bavila kazališnim amaterizmom.¹⁸³

Naime, amaterske predstave u Čakovcu spominju se 20-tih godina 20. stoljeća, ali malo je dokaza sačuvano o organiziranju rada amatera. Krajem 1916. ili početkom 1917. godine u dvorani „Zrinski“ mađarski i međimurski amateri sudjelovali su u odigravanju predstave „Kišobran sv. Petra“ autora Kálmána Mikszátha. Osim toga, Lisjak spominje da su uprizorili i djela poznatog mađarskog pisca i dramatičara Ferencza Molnára.¹⁸⁴

U Čakovcu je kazališno-amaterski rad primio dosta velike razmjere, gotovo svako sportsko društvo, kulturno-umjetničko društvo, sokolska organizacija imala je svoju sekciju koje se bavila amaterskim uprizoravanjem poznatih i poprilično zahtjevnih kazališnih komada. Naime, u priloženoj Tablici 1. prikazan je popis svih zabilježenih kazališnih djela izveden od strane amaterskih sekcija u Čakovcu u međuratnom razdoblju. Autor popisa je Josip Munci, inače vrlo aktivan i poznati čakovečki amaterski glumac. Iz priloženog popisa možemo vidjeti da su u Čakovcu djelovale amaterske skupine sljedećih sportskih organizacija: sportska društva „Hrvatski orao“, kazališno društvo „Branimir“, „Čakovečki sportski klub“, „Građanski sportski klub“ i „Zrinjski“. Možemo zaključiti da je aktivnost čakovečkih amatera zaista bila na vrlo visokom nivou jer je svake godine organizirana barem jedna predstava što je, kada uzmemo u obzira veličinu Čakovca i broj mjesta na kojima su sljedeće organizacije imale priliku za vježbanje, poprilično često. Naime, kao što je već navedeno, ti klubovi su najprije bili amaterske naravi, dakle u njima djeluju članovi koji za to nisu plaćeni, nemaju glumačku izobrazbu i koji u takve projekte ulažu svoje slobodno vrijeme, stoga njihov uspjeh ima još veću težinu.

Tablica 1. Popis kazališnih amaterskih dijela izvedenih u Čakovcu u međuratnom razdoblju

Naziv predstave	Datum odigravanja predstave	Izvedba
<i>Tri hajduka</i>	1922.	Škola
<i>Naprednjak u Kongu</i>	1923.	„Orao“
<i>Garcija Moreno</i>	11. svibnja 1924.	„Branimir“
<i>Mlinovi pod zemljom</i>	2. svibnja 1925.	„Branimir“
<i>Martin Krpan</i>	23. siječnja 1926.	„Orao“
<i>Dosadni pacijent</i>	9. prosinca 1927.	-

¹⁸³ Ana Šestak, „Muzejske priče: Kazališni odbor u Čakovcu u međuratnom razdoblju“ [online] (Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2024) <https://mmc.hr/vijesti/v20241029.html> (pristup: 29.10.2024.)

¹⁸⁴ Lisjak 1997, 20.

<i>Propala obitelj</i>	9. prosinca 1927.	„Branimir“
<i>Šegrti u školi i pantomima</i>	9. prosinca 1927.	„Branimir“
<i>Graničari</i>	4. ožujka 1928.	„Branimir“
<i>Tri ptiča</i>	4. ožujka 1928.	„Branimir“
<i>Dvije majke</i>	25. studenog 1928.	(Marijin kongres)
<i>Carev glasnik</i>	8. i 9. svibnja 1929.	„Branimir“
<i>Mučenica Kristova</i>	9. lipnja 1929.	(Marijin kongres)
<i>Pastorak</i>	2. ožujka 1930.	„Branimir“
<i>Četiri viteza ili kuga u Međimurju</i>	2. ožujka 1930.	„Branimir“
<i>Šokica</i>	17. svibnja 1931.	Večernja trgovačka škola
<i>Graničari (jubilej)</i>	16. i 17. prosinca 1932.	Gradanski športski klub
<i>Poklade</i>	1932.	„Zrinjski“ ?
<i>Gudalački kvartet</i>	17. i 18. veljače 1933.	ČŠK
<i>Glavni zgoditak</i>	17. i 18. veljače 1933.	ČŠK
<i>Vestalka</i>	8. rujna 1933.	Srce Isusovo Nedelišće
<i>Bog štiti sirote</i>	26. rujna 1933.	Srce Isusovo Nedelišće
<i>Dvije majke</i>	26. rujna 1933.	Srce Isusovo Nedelišće
<i>Rasipni sin.</i>	4. srpnja 1935.	Križarsko bratstvo Nedelišće
<i>Silom liječnik</i>	4. srpnja 1935.	Križarsko bratstvo Nedelišće
<i>Protekcija</i>	8. prosinca 1935.	Gradanski športski klub
<i>Lijepa naša domovino (100. godina)</i>	16. ožujka 1936.	Hrvatski radiša
<i>Gospođa ministarka</i>	14. i 15. ožujka 1936.	Gradanski športski klub
<i>Pokojnik</i>	5. i 6. studenog 1938.	Gradanski športski klub
<i>Gospodsko dijete</i>	13. i 14. ožujka 1937.	Gradanski športski klub
<i>Nagrada</i>	11. veljače 1934.	Gradanski športski klub
<i>Sveta Elizabeta</i>	8. prosinca 1926.	Marijin kongres
<i>Sveta Elizabeta</i>	2. lipnja 1933.	Vatrogasno društvo Nedelišće
<i>Sveta Elizabeta</i>	Lipanj 1939.	Srce Isusovo Pribislavec
<i>Sitni cvjetovi</i>	24. kolovoza 1935.	Euharistijski kongres u Čakovcu
<i>Rasipni sin</i>	24. kolovoza 1935.	Euharistijski kongres u Čakovcu
<i>Tri ptice</i>	1940.	„Društvo Međimuraca u Beogradu“
<i>János Vitée</i>	1942.	ČŠK

Izvor: MMČ, Ostavština Josipa Muncija, Diletantski i kazališni rad u Čakovcu

Iako će se spomenuti većina sekcija, najpoznatije i najutjecajnije je djelovanje amaterske skupine „Čakovečkog športskog kluba“. Naime, osim velikog broja sportskih sekcija, ČŠK je u svom radu oformio i amatersku dramsku kazališnu skupinu. Ona je aktivnija zimi kada je zbog vremenskih uvjeta smanjeno djelovanje ostalih sportskih sekcija. Zabilježeno je kako je u radu amaterske skupine pripomoglo Dobrovoljno vatrogasno društvo Čakovec jer je ustupilo svoj prostor kako bi amaterska skupina ČŠK imala mjesto za vježbanje i pripremanje

predstava.¹⁸⁵ Iz prikupljenih novinskih dokaza potvrđeno je da su amateri ČŠK-a zasigurno aktivni od 1924. godine. Predsjednik amaterske-kazališne sekcije bio je g. Meider, a režiser Milan Badnjak. Suradnik za uvježbavanje plesova u predstavama bio je gospodin Turnauer. Kazališni komadi koji su izvedeni do 1932. godine su: „Izgubljeni kišobran“, „Znatiželjan tast“, „Bengalski tigar“, „Mamzelle Nitouche“, „Antonija“, „Ples u sreći“, „Jesenji manevri“, „Nedužni zavodnik“ i „Glavni zgoditak“. Bitno je naglasiti da je amatersko-kazališna sekcija ČŠK-a imala i vlastiti amaterski glazbeni orkestar od dvanaest članova.¹⁸⁶

Kazališno-amaterska skupina ČŠK-a najaktivnije je pripremala operete. One su nastajale najčešće upravo u kavani „Royal“ gdje su čakovečki amateri često uvježbavali svoj repertoar. Dakle, uglavnom su pripremali operetne glazbene numere te baletno-plesne divertismane. Izvodili bi ih najčešće ili u dvorani hotela Zrinski ili u Gradskom kazalištu u Varaždinu koje tada nije imalo svoj stalni ansambl niti glumačku postavu. Lisjak u svom djelu navodi kako je izvođenje opereta za takvu jednu amatersku skupinu, dakle skupinu koja nema profesionalne glumce, poprilično zahtjevan zadatak što onda samo doprinosi tezi da su čakovečki amateri zaista bili talentirani i jako uspješni u svom djelovanju. Navodi da izvođenje operete zahtijeva poprilično veliki angažman oko scenskog uređenja, ambijenta, kostima glumaca, orkestra i pjevačkog zbora, a da sve to zahtijeva veliki financijski angažman. ČŠK je tada imao sponzore, odnosno tvrtke koje su tada bile uspješne ne samo na državnoj razini, već na razini cijele Europe, stoga je takve projekte poput opereta mogao uspješno ostvariti.¹⁸⁷ U priloženoj Tablici 2. istaknute su operete koje je izvodio „Čakovečki športski klub“. Dokument je doniran Muzeju Međimurja Čakovec kao dio ostavštine Josipa Muncija. U navedenom dokumentu možemo vidjeti djela koja su čakovečki amateri uprizarili i koja nažalost nisu ostala poznata široj javnosti. Na primjer, „Ciganjska ljubav“, „Grofica Marica“ i „Clo-Clo“ bile su široko popraćene od strane tadašnjih medija dok je ostatak djela bio slabije popraćen i u drugoj literaturi nije pronađen dokaz o njihovom izvođenju.

¹⁸⁵ Leich-Cici 1979, 60.

¹⁸⁶ Varaždinske novosti, 24.11.1932.

¹⁸⁷ Lisjak 1997, 40.

Tablica 2. Operete koje je izvodio „Čakovečki športski klub“ u razdoblju od 1925. godine do 1938. godine

Naziv operete
<i>Ševa</i>
<i>Ciganjska ljubav</i>
<i>Orlov</i>
<i>Maurelutilus</i>
<i>Grofica Marica</i>
<i>Clo-Clo</i>
<i>Jesenji manevri</i>
<i>Zemlja smješka</i>

Izvor: MMČ, Diletantski i kazališni rad u Čakovcu, Ostavština Josipa Muncija

Iz „Varaždinskih novosti“ saznajemo da je amatersko-kazališna sekcija ČŠK-a već 1930. godine izvela operetu „Ples u sreći“ autora Stolz-Benatzkija koja je bila vrlo uspješno uprizorena. Izveli su ju u dva dana te je oba dana bila maksimalno posjećena. Uloge su tumačile Cvijeta Belošević kao Lizzi, Mansi Eisler, Bela Lipić kao brijač, Eugen Meider i Makso Pollak. U uprizorenju operete sudjelovalo je i čakovečko orkestralno društvo.¹⁸⁸

U svojoj ostaloj literaturi zabilježeno je da je prva opereta koju su uvježbali bila „Clo-clo“ autora Franza Lehára. Premijerno je prikazana u siječnju 1933. godine u dvorani hotela „Zrinski“.¹⁸⁹ Predstava je izvedena 5. i 6. siječnja 1933. godine, a uloge su tumačili gospođa Binder-Hajnal kao „Cloclo“, Andrija Gjurić kao ljubavnik Maksim, Eugen Meider je tumačio ulogu Severina Cornichona, Fanika Alvaj kao Melousina te ostale uloge Baumšteiger, Weiss, Hirschsohn, Tarnaj, Ziegler, Tošaj itd. Režiser predstave je bio Milan Badnjak, a dirigent orkestra Franjo Nadaši.¹⁹⁰ S istoimenom operetom gostovali su i u Gradskom kazalištu u Varaždinu 22. siječnja 1933. godine. Osim čakovečkih amatera u ovoj opereti nastupali su i profesionalni glumci iz Zagreba.¹⁹¹ O potencijalu čakovečkih amatera govori i činjenica da je na navedenoj predstavi s njima nastupao operetni tenor Milan Šepec. On je bio član Hrvatskog

¹⁸⁸ Varaždinske novosti, 20.2.1930.

¹⁸⁹ Šestak 2024, 52

¹⁹⁰ Varaždinske novosti, 29.11.1932.

¹⁹¹ Šestak 2024, 52.

narodnog kazališta u Zagrebu.¹⁹² O uspješnosti predstave govori popriličan broj članaka i izvještaja o navedenoj predstavi u „Varaždinskim novostima“.¹⁹³

Uprizorili su i operetu „Grofica Marica“ čiji autor je Emmerich Kálmán. Premijera operete održana je 4. listopada 1937. godine i također je izvedena u dvorani hotela „Zrinski“ u Čakovcu. Izvedena je i u Gradskom kazalištu u Varaždinu, 12. i 16. studenog 1937. godine.¹⁹⁴ Režirao ju je Eugen Meider, a dirigent je bio Franjo Nadašij. Inače, taj je projekt bio jedan i od najzahtjevnijih i najuspješnijih kazališno-amaterske skupine ČŠK-a o čemu dovoljno govori i broj angažiranih glumaca. Groficu Maricu glumila je Marica Kuštović, kneza Dragomira Populescua Dejan Dubalić, član Narodnog kazališta iz Zagreba, a baruna Kolomana Župana Eugen Meider.¹⁹⁵ Inače navedena opereta je dosta kompliciranog sadržaja s dosta zapleta, humora i smiješnih situacija mađarske aristokracije.¹⁹⁶ U ožujku 1939. godine čakovečki amateri uprizorili su operetu autora Franza Lehára „Ciganska ljubav“.¹⁹⁷ U navedenoj opereti premijerno je nastupila Lili Legenstein.¹⁹⁸ To potvrđuje i priloženi plakat za premijeru „Ciganske ljubavi“ iz „Ostavštine Lili Legenstein“ doniran Muzeju Međimurja Čakovec (Slika 13.). Na njemu je zabilježeno da je opereta izvedena u subotu 4. i u nedjelju 5. ožujka u 20 sati u dvorani Sokolskog doma. Dirigent je bio Franjo Nadaši. Iz priloženog plakata vidljivo je da je Lili Legenstein tumačila ulogu Jolene, nećakinje Dragutina, te je osim ove uloge izvodila i baletnu točku. Ostale uloge tumačili su: Aleksandar Brejer kao Peter Dragutin, Jelena Sep kao Zorika, njegova kćer, Pepica Benčina kao Ilona pl. Kerešhaza, posjednica, Stjepan Tolorić kao Jonel Boleska, Desider Stern kao Joži, ciganin, Dragutin Behunek kao načelnik Dimitreanu, Emir Krnoul kao Kajetan, njegov sin, Stjepan Jeneš kao Mihalj, krčmar, Antun Fuks kao Moša, Dragutinov sekretar, Lilika Šlezinger kao Julča, Josip Lustig kao časnik Foreska, Ladislav Hampamer kao časnik Limbić, Margita Šafarić kao Ilona v. Kerem, Ladislav Horvat kao stari ciganin Pali, Bela Molnar kao seljak Pali, Aleksandar Trojak kao seljak Laci i Josip Sajčan kao Lakaj. U navedenoj opereti sudjelovao je i zbor od 19 članova. Opereta se sastoji od 3 čina: prvi se događa na Dragutinovom lovačkom imanju, drugi u gostioni „Mihalj“ i treći u lovačkom dvorcu.

¹⁹² Lisjak 1997, 42.

¹⁹³ Varaždinske novosti, 19.1.1933.

¹⁹⁴ Šestak 2024, 52.

¹⁹⁵ Lisjak 1997, 42-43.

¹⁹⁶ Varaždinske novosti, 18.11.1937.

¹⁹⁷ Šestak 2024, 52.

¹⁹⁸ Lisjak 1997, 42.

Slika 13 . Plakat operete „Ciganska ljubav“

Izvor: Muzej Međimurja Čakovec, „Iz ostavštine Lili Legenstein“

Amaterska skupina ČŠK-a bila je dobro organizirana o čemu govore i djela koja su priređivali. Naime, da nije riječ samo o zabavljачkom karakteru navedene sekcije govore nam i slike s navedenih predstava na kojima možemo primijetiti zavidni nivo scenografije i kostimografije što dovoljno govori o ozbiljnosti amaterske sekcije.¹⁹⁹ O navedenom Lisjak se osvrće i u tekstu iz „Međimurskog tjednika“ gdje naglašava kako je kazališni amaterizam bio okosnica kulturnog života Čakovca i kako je nepravедno pao u zaborav jer je doprinos čakovečkih kazališno-amaterskih skupina uveliko utjecao na važnost Čakovca u međuratnom razdoblju.²⁰⁰

Kao predvodnici kazališnog amaterizma i glazbeno-scenskog amaterizma spominju se katolička društva „Branimir“ i „Katarina Zrinska“.²⁰¹ Njihovo djelovanje započinje već 1923. godine, dakle ubrzo nakon Prvog svjetskog rata.²⁰² Čakovečki kazališni amateri uprizarili su prvi put 1928. godine predstavu „Graničari“ autora Josipa Freudenreicha. Ta predstava je ujedno bila i najizvođenija od strane čakovečkih amatera. Osim 1928. godine uprizarili su ju i 1932. i 1953./54. godine. Prvi su je uprizarili kazališna skupina „Branimir“ 12. veljače 1928. godine, a premijera je izvedena u dvorani hotela „Zrinski“. Izvedena je i vesela igra u dva čina

¹⁹⁹ Šestak 2024, 52.

²⁰⁰ MMČ „Ostavština Josipa Muncija, „Međimurski tjednik“, 1.4.1992.

²⁰¹ Kalšan 2006, 295.

²⁰² Lisjak 1997, 26.

„Tri ptića“. U navedenim predstavama glumili su: Stjepan Horvat, Franjica Petek, Terezija Toth, Dragutin Megla, Evica Janeš, Ana Bernhard, Ivan Mišić, Josip Munci, Julijana Megla, Stjepan Jeneš, Cecilija Petek, Ivan Lesjak, Antun Škvorc, Franjo Volarić, Andrija Bistrović, Miroslav Gačal, Ivan Škvorc, Franjo Sabol, Stjepan Bujanić, Ivan Baranašić, Stjepan Mikulčić, Dragutin Bosak, Johana Megla, Franjo Baranašić, Mirko Kroppek ml. i Miroslav Gačal.²⁰³

Kazališna skupina „Branimir“ uprizorila je 1929. godine predstavu „Carev glasnik“. Predstava je napisana po uzoru na roman „Mihajlo Strogov“ čiji je autor Julius Verne. Glumci koji su izveli navedenu predstavu su: Stjepan Horvat, Antun Škvorc, Eugen Verhar, Dragutin Megla, Josip Munci, Ivan Mišić, Jakob Brdin, Stjepan Mikulčić, Marija Trojak, Dragutin Bosak, Ivan Bratinščak, Miroslav Gačal, Ljudevit Ambroz, Marija Labazan, Terezija Kermek, Eugen Verhar, Franjo Lapat, Franjo Bujanić, Franjo Baranašić, Franjo Volarić i Tomo Horvat. Iste godine izvode i pučku dramu „Pastorak“ čiji je autor Josip Eugen Tomić i dramu nepoznatog autora „Četiri viteza i kuga u Međimurju“. ²⁰⁴

Nakon što je proglašena Šestosiječanjska diktatura 1929. godine, car Aleksandar zabranio je djelovanje između ostalog i kazališnim amaterskim skupinama, stoga je nekoliko godina prekinuto djelovanje i uspon čakovečkih amatera.²⁰⁵ Športski klub „Građanski“ također je kao i ČŠK preko zime imao aktivnu amatersku kazališnu skupinu. Oni su osim predstava organizirali i plesne tečajeve. Na primjer, u siječnju i veljači 1933. godine također su koristili prostorije Vatrogasnog doma zbog organiziranja plesnog tečaja.²⁰⁶ Nakon ponovnog dopuštanja kazališnog amaterizma počinje razvoj amaterske skupine „Građanskog športskog kluba“. Njihova prednost je što su za razliku od ostalih amaterskih skupina imali bolje uvjete za vježbanje. Naime, vlasnik hotela „Zrinski“ Dragutin Scheier poticao je rad „Građanskog športskog kluba“ pa je zbog toga i amaterima omogućio prostor za vježbanje u dvorani svog hotela. Oni 1932. godine opet uprizoruju „Graničare“. Veći dio glumačke postave bila su nova lica i to sve redom obrtnici, trgovci, učitelji, domaćice i niži činovnici.²⁰⁷ Ponovna premijera „Graničara“ odigrana je 16. i 17. prosinca 1932. godine. Premijera je održana u dvorani hotela „Zrinski“. U navedenoj predstavi igrao je i Dragutin Freudenreich. Navedenom predstavom je proslavio svoj 70. rođendan i 50. godina svog rada.²⁰⁸ Freudenreich je tumačio ulogu Čiče

²⁰³ Lisjak 1997, 28-29.

²⁰⁴ Isto, 29.

²⁰⁵ Leich-Cici 1979, 31.

²⁰⁶ Isto, 64.

²⁰⁷ Isto, 31.

²⁰⁸ Leich-Cici 1979, 32.

Grge.²⁰⁹ Inače, Freudenreich je poznati hrvatski glumac i jedan od najpopularnijih tada koji je u svojoj karijeri odigrao mnoge istaknute uloge i organizirao kazalište u Splitu i osnovao kazalište u Varaždinu.²¹⁰ Osim njega, predstavu su izvodili: Ladislav Šraj, Vilma Gudel, Jelica Ištvanović, Dragutin Megla, Marija Ribić, Ružica Sefhauser, Stjepan Jeneš, Julija Megla, Josip Požgaj, Margita Bistrović, Irma Vereš, Stjepan Bujanić, Drago Bosak, Mirko Gudel, Mirko Kroppek, Aleksandar Makovec, Rudi Marjanović, Ivan Krčmar, Nikola Horvat i Stjepan Mikulčić.²¹¹

Nadalje, 1934. godine amaterska skupina „Građanskog športskog kluba“ uprizorila je djelo Antuna Pernića „Nagrada“. To je komedija koja ismijava pohlepne i potkupljive austro-ugarske činovnike. Nadalje, uprizorili su 1935. godine komediju „Protekcija“ čiji je autor Branislav Nušić. Sljedeće 1936. godine uprizoruju Nušićevu komediju „Gospođa ministarka“ te 1938. godine također Nušićevu komediju „Pokojnik“.²¹² Komediju „Pokojnik“ izveli su u subotu 5. i nedjelju 6. studenog 1938. godine u Čakovcu.²¹³ Te predstave glumile su se kako bi se prikazao otpor šestosiječanjskoj diktaturi i pritiskanju hrvatske samostalnosti od strane Srba.²¹⁴

„Hrvatski radiša“ je u Čakovcu 16. veljače 1936. godine organizirao proslavu stogodišnjice hrvatske himne. O tom događaju informacije vidimo iz plakata koji je isto dio ostavštine Josipa Muncija. Na proslavi navedenog jubileja nastupala je i amaterska skupina „Građanskog športskog kluba“. Naime izvodili su aktovku Antuna Matasovića „Lijepa naša domovino“. Prema načinu na koji je prikazano sudjelovanje čakovečkih amatera i ostalih sudionika programa može se zaključiti da je njihovo izvođenje bilo vrhunac večernjeg programa. Prema tome se može zaključiti da su amateri „Građanskog športskog kluba“ imali iznimno razvijenu reputaciju što se upravo njih stavilo u centar pozornosti.²¹⁵

²⁰⁹ Varaždinske novosti, 8.12.1932.

²¹⁰ Hrvatska enciklopedija, s.v. Dragutin Freudenreich, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/freudenreich-dragutin> (24.9.2024.)

²¹¹ Leich-Cici 1979, 32.

²¹² Isto, 35.

²¹³ Varaždinske novosti, 10.11.1938.

²¹⁴ Leich-Cici 1979, 35.

²¹⁵ MMČ, Ostavština Josipa Muncija

Slika 14. Najava proslave stogodišnjice hrvatske

Izvor: Muzej Međimurja Čakovec, „Ostavština Josipa Muncija“

Osim „Čakovečkog športskog kluba“ sportski i kazališno-amaterski rad ujedinjavali su i članovi sokolskih organizacija. Sportska društva „Hrvatski orao“ i „Hrvatski sokol“ u Čakovcu su organizirani odmah poslije Prvog svjetskog rata 1919. i 1920. godine kao i na drugim hrvatskim prostorima. Kasnije su uvođenjem diktature imali unitaristički, odnosno jugoslavenski karakter. Vrhunac njihovog djelovanja je bila izgradnja nove Sokolske dvorane 1933. godine u Murskom Središću. U Čakovcu je prva javna dvorana u kojoj je omogućeno i izvođenje kazališno-scenskog programa, odnosno Sokolski dom otvoren 1938. godine, a do tada su članovi sokolske organizacije vježbali u Starom gradu. Posebna sekcija sokolske organizacije bila je amaterska kazališna sekcija „Sokol“.²¹⁶ Katoličko športsko društvo „Orao“ također je u svom radu objedinjavala sportski i umjetnički dio. Naime, organizirali su niz sletova, sportskih priredbi te se bavili kazališnim amaterskim radom. Jedna od poznatijih predstava u njihovoj organizaciji jest „Naprednjak na konju“. Amaterske skupine koje su se bavile kazališnim radom imali su i čakovečki obrtnici i vjerska udruženja poput Marijine kongregacije. Amaterske skupine uglavnom su na svojim plakatima izostavljali autore tekstova i redatelje predstava, moguće zbog neznanja.²¹⁷

Čakovečki amateri iako vrlo uspješni i bogati repertoarom, susretali su se s raznim problemima. Naime, ono što im je uvijek bilo problem jest pronaći adekvatan prostor za uvježbavanje predstava i premijernih izvođenja predstava. U početku su se koristili ljetnom blagovaonicom Franjevačkog samostana ili dvoranom hotela „Zrinski“ za koju su morali

²¹⁶ Kalšan 2006, 296-297.

²¹⁷ Lisjak 1997, 26-27.

izdvajati novac za najam prostora. Tek nakon 80 godina, odnosno 1996. godine dobili su svoj prostor za vježbanje i izvođenje predstava.²¹⁸ Vrlo je bitno naglasiti da je Čakovec u međuratnom razdoblju imao vrlo veliku kazališnu djelatnost za razliku od susjednog Varaždina koji je imao Narodno kazalište, ali nije imao kazališnu aktivnost u cijelom tom razdoblju. Profesionalne predstave Gradskog kazališta Varaždin gostovale su u Čakovcu svakog četvrtka u dvorani hotela „Zrinski“ od 1924. godine do prestanka djelovanja teatra u Varaždinu. Takozvani „Intimni teatar“ Branka Tepavca izvodio je manje komorne dramske predstave poput Cankarovog djela „Sluga Jernej i njegovo pravo“, Kulundžićovo djelo „Ponoć“ itd. Navedeno varaždinsko kazalište djelovalo je samo dvije godine, a nakon toga do 1945. godine je neaktivno. U tom razdoblju čakovečke amaterske skupine često su izvodile svoje predstave u varaždinskom kazalištu, što govori o kvaliteti njihovih izvedba.²¹⁹ Osobe koje je također bitno spomenuti su Franjo Jelačić i Antun Matasović jer je navedeni dvojac osobito bio zainteresirani i nastojali su poticati čakovečke kazališne amatere u njihovom djelovanju.²²⁰ Franjo Jelačić aktivno je sudjelovao u radu amaterske sekcije „Građanskog športskog kluba“ i režirao je kazališne igrokaze. Matasovićevo ime se također spominje kao autora nekoliko kazališnih komada u izvedbi različitih amaterskih sekcija.²²¹

²¹⁸ Leich-Cici 1979, 30.

²¹⁹ Isto, 31.

²²⁰ Lisjak 1997, 37.

²²¹ MMČ, „Ostavština Josipa Muncija“

12. ZAKLJUČAK

Čakovec je grad koji se u međuratnom razdoblju transformirao iz poljoprivrednog gradića na kojem je i dalje postojao veliki udio grofovskih posjeda i potlačenog naroda u industrijalizirani grad u kojem je kulturni i društveni život zasjao u svom punom sjaju. Ne može se poreći da je u tome veliki udio imalo doseljavanje stanovništva židovskog podrijetla koje je u Čakovec donosilo nove trendove u društvenom, glazbenom i sportskom smislu. Njihova financijska potpora razvoju gospodarskog, društvenog, sportskog i glazbenog života dala je poticaj Čakovcu i Čakovčanima da sve aspekte života podignu na jednu noviju, moderniju razinu. Utjecali su na svakodnevni način života, od odijevanja do ponašanja i upravo je važno spomenuti kako je to razlog što je Čakovec u vrlo kratkom vremenu preuzeo obilježja velikih kulturnih gradova poput Budimpešte, Beča i Zagreba. Kavane koje su preuzele osobe židovskog podrijetla postale su središnje mjesto društvenog života, u njima se raspravljalo o sportu, glazbi, kazalištu, političkim i društvenim fenomenima i tako je društveni život poticao sam sebe. Glavni akteri dakako su bili članovi „Čakovečkog športskog kluba“, pogotovo obitelj Legenstein koja je u Čakovec donijela dašak budimpeštanskih kavana, stolni tenis, tenis, nove glazbene numere, jazz, plesove, itd. Ne smije se izostaviti niti Scheiera i njegov hotel „Zrinski“, mjesto prvog stalnog kinematografa, mjesto održavanja važnih društvenih događaja, mjesto gdje su nastupale prve kazališne amaterske skupine iz ostalih dijelova Europe, kasnije i čakovečki amateri. Iako se „Čakovečki športski klub“ i ostali čakovečki klubovi svojim sportskim uspjesima ne mogu nositi sa zagrebačkim klubovima, u ovom je kontekstu sportski rezultat u drugom planu jer je „Čakovečki športski klub“ imao zapažene uspjehe u transformaciji društvenog i sportskog života u Čakovcu. Na sličan način djelovali su i drugi sportski klubovi, na primjer „Građanski športski klub“. Ipak rezultati čakovečkih tenisača i stolnotenisača isticali su se ne samo na državnoj, nego i na svjetskoj razini. Čakovčani su bili povezani, umreženi u nizu sekcija koje su animirale i zabavljale Čakovčane cijelu godinu. Članovi „Čakovečkog športskog kluba“ bili su jednako uspješni u sportskim natjecanjima i kazališno-amaterskim predstavama koje su izvodili, zbog čega se zaista može reći da su se sport i glazba ispreplitali i međusobno se dopunjavali. Zabave koje je organizirao „Čakovečki športski klub“ bili su izuzetno posjećeni društveni događaji. Okupljali su ljude, zajedno su se zabavljali, družili, upoznavali, izmjenjivali ideje, mišljenja, što je omogućilo napredak Čakovca iz jedne poljoprivredne provincije u kulturno i društveno visokorazvijeni grad. Čakovec nije zaostajao niti u glazbenom smislu. Razdoblje između dva svjetska rata, razdoblje je kada djeluju najpoznatiji čakovečki glazbenici i skladatelji. Oni moderni poput neprežaljene Lili Legenstein do Josipa Štolcera Slavenskog koji su u Čakovec donijeli dašak modernog vremena i s druge

strane Vinka Žganca i Florijana Andrašeca bez kojih danas ne bi ostala sačuvana „Međimurska popevka“. Veliku okosnicu društvenog života činile su i kazališno-amaterske sekcije, pogotovo amateri „Čakovečkog športskog kluba“ koji su uprizarili niz predstava i opereta. Amaterske sekcije bile su dobro organizirane i vrlo uspješne, stoga su čak dospjele i na daske Gradskog kazališta u Varaždinu. Sve u svemu, glavno obilježje razdoblja između dva svjetska rata jest upravo povezivanje sporta i glazbe na način da su sportski klubovi jednako dobro nastupali na sportskim terenima, kao i na kazališnim daskama. Kazališni amaterizam je Čakovec preobrazio u kulturno-umjetničko razvijeni grad koji se kulturno razvio gotovo jednako kao mnogo veći i utjecajni hrvatski gradovi.

13. BIBLIOGRAFIJA

IZVORI

Muzej Međimurja Čakovec. Arhiv Povijesnog odijela Muzeja Međimurja Čakovec. „Ostavština Josipa Muncija“.

Muzej Međimurja Čakovec. Arhiv Povijesnog odijela Muzeja Međimurja Čakovec. Zbirka arhivske i memoarske građe.

Muzej Međimurja Čakovec. Arhiv Povijesnog odijela Muzeja Međimurja Čakovec. Zbirka Sport u Međimurju.

Muzej Međimurja Čakovec. „Ostavština Lili Legenstein“.

„Varaždinske novosti“, 1929. - 1941.

„Riječ Međimurja i Zagorja“

Usmeno svjedočanstvo Jovanka Batalo i Marija Balent prema usmenoj predaji pokojnih Marije Pigac Balent i Agate Balent Basarić

LITERATURA

Bunjac, Borka, Branimir Bunjac, Julijana Jahn, Višnja Matotek, Ivana Puzak i Mario Šestak. *Pregled povijesti Međimurja*. Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2003.

Frntić, Franjo. *Sto godina nogometa u Hrvatskoj: 1880.-1980*. Zagreb: Nogometni savez Hrvatske, 1980.

Gönczi, Ferencz. *Međimurje: ljudi, vjerovanja i običaji*. Čakovec: TIZ Zrinski Čakovec, 2000.

Kalšan, Vladimir. *Međimurska povijest*. Čakovec: Vlastita naklada, 2006.

Kalšan, Vladimir. Katalog izložbe „Židovi u Međimurju“. Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec, 2006.

Kalšan, Vladimir, Janko Kalšan. *Međimurski bibliografski leksikon*. Čakovec: Vladimir Kalšan, 2012.

Lajtman, Juraj. *Prilog historiji radničkog pokreta i narodnooslobodilačke borbe u Međimurju*

- 1919.-1959. godine. Čakovec, Komisija za historiju KPJ-e kod KK SK-a Čakovec, 1959.
- Lalić, Dražen. *Nogomet i politika*. Zagreb: Fraktura d.o.o., 2018.
- Leich–Cici, Mirko. *Povijest sporta Međimurja 1886 – 1936*. Čakovec: Zrinski, 1979.
- Lisjak, Vinko. *Izvorišta i tokovi: stoljeće društvenog i zabavnog života Čakovca*. Čakovec: Dvije Lije, 1997.
- Mills, Richard. *Nogomet i politika u Jugoslaviji*. Zagreb: Profil, 2018.
- Sedak, Eva. Vinko Lisjak, Ladislav Varga. „Josip Štolcer Slavenski : 25 godina Vjesnikove nagrade za glazbu“ (Čakovec: Međimurska županija, 1996), 13-17.
- Škarpa, Damir. *Povijest zagrebačkog sporta*. Zagreb: Alfa, 2023.
- Šestak, Ana. *Odgajani za uspjeh – obitelj Legenstein*. Čakovec: Muzej Međimurja, 2024.
- Šestak, Ana. „Muzejske priče: Kazališni odbor u Čakovcu u međuratnom razdoblju.“ *Muzej Međimurja Čakovec* (2024)
<https://mmc.hr/vijesti/v20241029.html> (pristup: 29.10.2024.)
- Šestak, Ana. „Jazz u Čakovcu.“ *Muzej Međimurja Čakovec* (2022)
<https://mmc.hr/vijesti/v20220322.html> (pristup: 29.10.2024.)
- Šestak, Ana. „Međimurke u sportu.“ *Muzej Međimurja Čakovec* (2024)
<https://mmc.hr/vijesti/v20240318.html> (pristup: 24.10.2024.)
- Šestak, Ana. „Orlovi u Međimurju.“ *Muzej Međimurja Čakovec* (2024)
<https://mmc.hr/vijesti/v20240422.html> (pristup: 29.10.2024.)
- Šestak, Ana. „Predmet dana: Sportski album obitelji Legenstein.“ *Muzej Međimurja Čakovec* (2021)
<https://mmc.hr/vijesti/v20200427.html> (pristup: 29.10.2024.)
- Šestak, Ana. „Čakovec postaje (konačno) gradom.“ *Muzej Međimurja Čakovec* (2024)
<https://mmc.hr/vijesti/v20240605.html> (pristup: 29.10.2024)
- Šestak, Ana. „Čakovečki „građani“.“ *Muzej Međimurja Čakovec* (2024)
<https://mmc.hr/vijesti/v20240826.html> (pristup: 29.10.2024.)

Šute, Ivica. *Hrvatska povijest od 1918. - 1941.*, sv. 1. Zagreb: Leykam international, 2019.

Vertuš, Zvonko. *Međimurski tenis“ (1894. - 2016.): S treće strane mreže.* Čakovec: Grad Čakovec, Teniski savez Međimurja, Printex d.o.o, 2018.

INTERNETSKI IZVORI

Hrvatski biografski leksikon s.v. Lili Čaki, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/caki-lili> (15.09.2024.)

Hrvatski biografski leksikon s.v. Ljubo Kuntarić, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/kuntaric-ljubo> (pristup: 15.09.2024.)

Hrvatski biografski leksikon s.v. Vinko Lisjak, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/lisjak-vinko> (pristup: 25.10.2024.)

Hrvatska enciklopedija, s.v. Dragutin Freudenreich, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/freudenreich-dragutin> (24.09.2024.)

Hrvatska enciklopedija, s.v. Franjo Punčec, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/puncec-franjo> (15.09.2024.)

Hrvatska enciklopedija, s.v. Hazena, <https://enciklopedija.hr/clanak/hazena> (18.09.2024.)

Hrvatska enciklopedija, s.v. Sokol <https://www.enciklopedija.hr/clanak/57005> (20.09.2024.)

Hrvatska enciklopedija s.v. Vinko Žganec <https://www.enciklopedija.hr/clanak/zganec-vinko> (pristup: 28.10.2024.)

Međimurska kronologija, s.v. Umro je Ante Odić <https://www.medjimurskakronologija.com/1981/08/31/umro-je-ante-odic-odvjetnik/> (16.11.2024.)

Židovska općina Čakovec s.v. „Gospodarstvo“, <https://zidovska-opcina-cakovec.hr/gospodarstvo/> (pristup: 25.10.2024.)

SAŽETAK

Čakovec je nakon Prvog svjetskog rata i dužeg vremenskog razdoblja pod mađarskom vlasti dio Kraljevine Jugoslavije. Prema nekim autorima međuratno razdoblje je vrijeme „zlatnih godina“ Čakovca i u gospodarskom, društvenom, glazbenom i sportskom smislu. To je vrijeme kada djeluju „Čakovečki športski klub“, svoj sportski put započinje Franjo Punčec, ističu se važni čakovečki glazbenici i skladatelji; Lili Legenestein, Josip Štolcer Slavenski i mnogi drugi. To je vrijeme kada središte društvenog života u Čakovcu postaje kavana „Royal“, hotel „Zrinski“, kada u središte društvenog života u Čakovec dolazi kazališni amaterizam. Čakovečki kazališni amateri bili su podjednako dobri sportaši i glumci, a o uspješnosti njihovih predstava dovoljno govori činjenica da su uprizorili nekolicinu nimalo jednostavnih opereta koje su izveli u Gradskom kazalištu u Varaždinu.

Ključne riječi: sport, glazba, Čakovec, razdoblje između dva svjetska rata, „Čakovečki športski klub“, obitelj Legenestein, kazališni amaterizam

SUMMARY

After World War I. and a substantial period of Hungarian rule, Čakovec became part of the Kingdom of Yugoslavia. According to some authors, the interwar period was considered the „golden years“ for Čakovec in terms of economic, social, musical, and sports activities. During this time, the „Čakovec Sports Club“ was active, Franjo Punčec began his sports career, and significant Čakovec musicians and composers like Lili Legenestein, Josip Štolcer Slavenski, and many others stood out. It was a time when the „Royal“ café and the „Zrinski“ hotel became the centers of Čakovec's social life, and theatrical amateurism came to the forefront. Čakovec's amateur theater actors were equally good actors and performers, and the success of their productions is evidenced by the fact that they staged several quite complex operettas performed at the City Theatre in Varaždin.

Key words: sport, music, Čakovec, Interwar period, „Čakovec Sports Club“, family Legenestein, theatrical amateurism